

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-101

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

COMPULSORY ENGLISH

Text Prescribed : Visionary Gleam (Prose/Poetry)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [20]

(A) (i) Attempt a character sketch of an astrologer.

(ii) What are the *six* pillars of self-esteem ?

(B) (i) Explain 'The Gift of the Magi' as a story of love and sacrifice.

(ii) Analyse the theme of the story 'Karma'.

2. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [20]

(A) (i) Illustrate 'A Red, Red Rose' as a love lyric.

(ii) Explain Rabindranath Tagore's view in relation to spirituality through the poem 'Where the Mind is Without Fear'.

P.T.O.

- (B) (i) Discuss the central theme of the poem “If You Call Me”.
- (ii) Explain the similies and hyperbole in the poem ‘A Red, Red Rose’.

3. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [20]

- (A) (i) How can youth of India make themselves fit for the task of serving the nation ?
- (ii) What message does Nehru convey in the midnight of freedom through the speech ‘A Tryst with Destiny’ ?
- (B) (i) How does Dr. B. R. Ambedkar describe the importance of Democracy ?
- (ii) Discuss ‘The Eyes are not Here’ as a touching story about two blind co-passengers.

4. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [20]

- (A) (i) Comment on ‘Upon Westminster Bridge’ as a nature poem.
- (ii) What characteristics of the old woman are noticed by the narrator ?
- (B) (i) Illustrate the theme of desire and want in the poem ‘Success is Counted Sweetest’.
- (ii) What is the narrator’s attitude towards the old woman ?

5. (A) Attempt any *five* of the following : [10]

(i) The President of India (arrive) in Mumbai next month. Everyone is busy preparing for his visit. Workers (clean up) the streets.

(Use correct forms of the verb)

(ii) Choose the correct alternative and rewrite the following sentence :

Ramesh the book and can talk to us about it. (read/has read)

(iii) Fill in the blanks in the sentence below, putting the verbs in brackets in either the simple past or the past perfect tense, as required.

The sun (set) by the time we (leave).

(iv) Fill in the blanks in the sentence below using the appropriate form (singular/plural) of the verb given in brackets :

Lalita (speak : simple present) English fluently.

(v) One of my friends is/are a film actor.

(Choose the correct alternative and rewrite)

(vi) Raydu complete his net practice at Wankhede Stadium, Mumbai, yesterday.

(Correct the sentence and rewrite)

(vii) Fill in the blanks in the sentence below, putting the verbs in brackets in either simple past or past progressive tense :

When the Principal (walk) into the classroom, he (see) the teacher giving assignments.

- (B) Attempt any *two* of the following : [10]
- (i) Krushnakant comes to know that his friend Vijay stood first in the state level debate competition. Write an informal dialogue.
 - (ii) Mr. Dhiraj Patel and Mr. Vikrant Jadhav discuss the issue on caste based politics in India. They agree on some points and disagree on others. Write a dialogue based on this situation.
 - (iii) The general manager of Tata Motors Company invites two colleagues to lunch. One accepts and other declines the invitation. Write a dialogue based on this situation.

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-102

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

MARATHI

(For External)

G-1 : आधुनिक मराठी वाङ्मय

(2013 PATTERN)

पाठ्यपुस्तके : — (i) मराठी विनोदी कथा
(ii) मातृपंचक
(iii) व्यावहारिक मराठी

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे संपूर्ण गुण दर्शवितात.

1. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा : [10]
- (i) व्यक्तिमत्व विकास कसा होतो ? ते लिहा.
 - (ii) व्यक्तिमत्व विकासात भाषेची भूमिका विशद करा.
 - (iii) व्यक्तिमत्व विकासात भाषेचे स्थान कोणते ? ते लिहा.
 - (iv) व्यक्तिमत्व विकासावर प्रभाव पाडणारे घटक कोणते ? ते लिहा.
- (ब) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा : [10]
- (i) भाषिक कौशल्ये आणि व्यक्तिमत्व विकास यांच्या परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
 - (ii) लेखन कौशल्याचे महत्व विशद करा.
 - (iii) कार्यक्रम संयोजनात सूत्रसंचालनाचे महत्व कोणते ? ते लिहा.
 - (iv) तुमच्या महाविद्यालयात संपन्न झालेल्या 'राष्ट्रीय सेवा योजना' शिबिराची बातमी तयार करा.

P.T.O.

2. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [10]

- (i) 'वर्तमानपत्रकर्ता' ही कथा कोणत्या कथासंग्रहातून घेतली आहे ?
- (ii) 'मराठी विनोदी कथा' या पाठ्यपुस्तकाच्या संपादकांची नावे लिहा.
- (iii) चि. वि. जोशी यांच्या विनोदी कथासंग्रहांची नावे लिहा.
- (iv) 'पहिल्या कावळे संमेलनाचे' अध्यक्ष कोण ? ते लिहा.
- (v) 'म्हैस' या कथेतील पात्रांची नावे लिहा.
- (vi) 'आधुनिक विडंबन काव्याचे जनक' कोणास म्हणतात ?
- (vii) शंकर पाटील यांच्या दोन लोकप्रिय वगनाट्यांची नावे लिहा.

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [10]

- (i) कवी यशवंत यांचे संपूर्ण नाव लिहा.
- (ii) नारायण सुर्वे यांच्या दोन काव्यसंग्रहांची नावे लिहा.
- (iii) बहिणाबाई चौधरी यांनी कोणत्या बोलीभाषेत काव्यलेखन केले आहे ?
- (iv) 'काळी आई' या गटातील कवींची नावे लिहा.
- (v) विठ्ठल वाघ यांना आपल्या वावरात कोणाचे दर्शन घडते ?
- (vi) संत तुकाराम महाराज विठ्ठलाला कोणत्या नावाने संबोधतात ?
- (vii) प्रशांत मोरे यांच्या 'जिजाऊ' या कवितेतील माय आपल्या लेकराला कोणते सत्य सांगते ?

3. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 100 शब्दांत लिहा : [10]

- (i) विनोद म्हणजे काय ? ते सांगून विनोद निर्मितीची कारणे लिहा.
- (ii) 'पहिले कावळे संमेलन' या कथेतील महिला मंडळाने कोणते ठराव पास केले ?

- (ब) खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर 100 शब्दांत लिहा : [10]
- (i) 'काळी आई' या गटातील कवितांचे रसग्रहण करा.
- (ii) 'मातृभाषा' या गटातील कवितांचा आशय स्पष्ट करा.
4. (अ) खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [15]
- (i) नागू गवळीचे व्यक्तीचित्र रेखाटा.
- (ii) 'मुकुंद टाकसाळे' यांच्या 'मी आचार्य अत्रे कसा झालो नाही ?' या कथेतील विनोदाचे स्वरूप लिहा.
- (ब) खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [15]
- (i) 'दैवत माउली' या गटातील कवितांचा थोडक्यात परिचय करून द्या.
- (ii) वि. दा. सावरकर यांच्या 'सागरास' या कवितेचे रसग्रहण करा.
5. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही **पाच** पारिभाषिक संज्ञांचे मराठी अर्थ लिहा : [5]
- (i) Advertisement
- (ii) Act
- (iii) Notice
- (iv) Agenda
- (v) University
- (vi) Examination
- (vii) External
- (viii) Cell
- (ix) Clerk
- (x) Driver.

(ब) खालीलपैकी कोणतेही पाच शब्द लेखनविषयक नियमानुसार दुरुस्त करून लिहा : [5]

- (i) आशिर्वाद
- (ii) उत्कृष्ट
- (iii) भूणबूण
- (iv) कोटयाधीश
- (v) ग्रामिण
- (vi) दीन
- (vii) तत्व
- (viii) दैदीप्यमान
- (ix) प्रविण
- (x) शिबीर.

G-1 : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी

(पर्यायी अभ्यासक्रम)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे संपूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा : [20]

(i) भाषा म्हणजे काय ? ते सांगून भाषेची कौशल्ये लिहा.

(ii) भाषांतर लेखनाचे घटक कोणते ? ते लिहा.

(iii) निबंध लेखनाचे प्रकार लिहा.

(iv) वाचनकौशल्यासाठी आवश्यक दोन गुण लिहा.

(v) प्रमाणभाषा आणि बोलीभाषा यांतील फरक सांगा.

(vi) मुद्रितशोधन म्हणजे काय ?

(vii) संभाषण कौशल्याचे महत्व सांगा.

(viii) संवादलेखनाची वैशिष्ट्ये कोणती ?

(ix) खालील म्हणींचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा :

(a) निंदकाचे घर असावे शेजारी.

(b) पालथ्या घड्यावर पाणी.

(x) खालील विषयावर प्रत्येकी दोन घोषवाक्य तयार करा :

(a) संगणक साक्षरता.

(b) मुलगी वाचवा.

- (xi) खालील वाक्प्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा :
- (a) गळाला लागणे.
- (b) नाक-डोळे मोडणे.
- (xii) पुढील कल्पनांचे एकत्रीकरण करून त्यासाठी एक शब्द लिहा :
- (a) देवाला न मानणारा.
- (b) पुरण घालून केलेली पोळी.
- (xiii) पुढील शब्द लेखन नियमानुसार दुरुस्त करून लिहा :
- (a) प्रगति.
- (b) अविष्कार.

2. (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 100 शब्दापर्यंत लिहा : [10]

- (i) मानवी जीवनातील भाषेचे महत्व थोडक्यात विशद करा.
- (ii) भाषांतर लेखन म्हणजे काय ते सांगून आजच्या काळातील त्याचे महत्व कथन करा.

(ब) पुढील उताऱ्याचे सारांश लेखन करून योग्य शीर्षक द्या : [10]

ज्ञान व विद्या शाळेच्या चार भिंतीच्या आतच मिळते असे नाही. संबंध जग ही एक माणसाची एक शाळा आहे अन् आयुष्याच्या अखेरच्या घटकेपर्यंत माणसाचे शिक्षण चालू असते. शाळेत तुमचे शिक्षक जी विद्या तुम्हांस देतात ती तर मोलाची आहेच. पण त्या विद्येव्यतिरिक्त शिकण्यासारख्या कितीतरी गोष्टी आहेत. त्या शिक्षणासाठी कुणी शाळा काढल्या नाहीत, परंतु त्या शिकल्यावाचून मनुष्याच्या जीवनात आनंद निर्माण होत नाही व त्याच्या अंगी खरा शहाणपणाही येत नाही. रस्त्यावर, क्रीडांगणावर, बसस्थानकावर, देवळात, दुकानात, सभेत, बाजारात तुम्ही जात्य त्या ठिकाणी शिकण्यासारख्या

गोष्टी तुम्ही शोधक नजरने टिपून घेतल्या पाहिजेत. जे जे सुंदर उपयुक्त अनुकरणीय दिसेल ते ते आत्मसात करण्याचा तुमचा प्रयत्न असला पाहिजे. यासाठी विविध विषयांची जिज्ञासा, लालसा, आवड तुम्ही तुमच्या अंगी वाढविली पाहिजे. जो विद्यार्थी केवळ पुस्तकी ज्ञानात प्रवीण आहे. त्याच्यापेक्षा जो अभ्यासात प्रवीण असूनही इतर विद्येची ज्याने माहिती करून घेतली आहे. त्याची खरी कौतुकाने पाठ थोपटली पाहिजे. (शब्दसंख्या 135)

3. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर 150 शब्दांत संवादलेखन करा : [10]

(i) 'विद्यापीठीय शिक्षण' या विषयावर विद्यार्थी व प्राध्यापक यांच्यातील संवाद-लेखन करा.

(ii) 'विज्ञान शाप की वरदान' या विषयावर वैज्ञानिक व विद्यार्थी यांच्यातील संवादलेखन करा.

(ब) खालील इंग्रजी उताऱ्याचे मराठीत भाषांतर करा : [10]

A man with a small salary is very likely to get into difficulties unless he learns to "budget" for his monthly spending. A fixed amount should be set aside under each heading—rent, food, clothing, insurance, school-fees and so on. The ideal budget would also include a fixed sum, no matter how small to be set apart each month as "saving". Indeed this better be paid into the Post Office or the Bank and not kept at home. Until all this has been done, nothing should be spent on luxuries. Only by such a method can a man live within his income and make both the ends meet.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांमध्ये लिहा : [20]
- (i) 'भाषिक कौशल्याशिवाय व्यक्तिमत्व विकास शक्य नाही' या विधानाचे स्पष्टीकरण करा.
- (ii) सारांश लेखन म्हणजे काय ? ते सांगून सारांश लेखनाचे विविध फायदे सोदाहरण लिहा.
5. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर 300 शब्दांमध्ये निबन्ध लिहा : [20]
- (i) वाचन एक अमृतानुभव
- (ii) उद्योग व्यवसाय आणि मराठी माणूस
- (iii) मी पाहिलेले स्वप्न.

Total No. of Questions—3+5]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-103

**F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019
(For External)
FRENCH (ADVANCED)
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

Question 1)

A) Traduisez en anglais

[10]

Patrick H., qui est écrivain public à Lyon, occupe son temps libre à faire de la poésie. Il vient d'écrire le plus long poème de la langue française.

Écrit sur du tissu, il compte 7547 vers et mesure 994 mètres.

De plus, en lisant la première lettre de chaque vers, on retrouve la Déclaration des droits(rights) de l'homme.

Bonne chance aux étudiants qui devront peut-être un jour l'apprendre par cœur.

Question 2) A) Répondez aux questions suivantes. (4 au choix)

[20]

- 1) est votre fête préférée. Décrivez -la.
- 2) Dans la fable « La Cigale et la Fourmi » de La Fontaine , on peut dégager une leçon morale. Expliquez la morale et dites si vous en êtes d'accord
- 3) Décrivez l'état d'âme du poète dans le poème "il pleure dans mon cœur".
- 4) Faites un portrait de la jeune fille dans le poème "Elle avait pris ce pli" de Hugo et montrez son rôle dans la vie de son père.
- 5) M Jourdain, en quoi est-il ridicule? Expliquez en vous basant sur l'extrait de Molière.
- 6) Décrivez brièvement un sport français.

B)

[10]

1) Vous voulez parler au chef des Ressources humaines. Vous appelez au bureau et vous fixez un rendez-vous avec la secrétaire. Imaginez et écrivez la conversation.

2) L'aveugle du Pont-Neuf parle avec un autre aveugle et lui raconte tout ce qui s'est passé ce jour du printemps.

[10]

P.T.O.

- C) Dites autrement en français simple (3 au choix) [3]**
- a) Etre vert
 - b) claquer les lèvres
 - c) mont de piété
 - d) ticket-restaurant
 - e) aveugle

- D) Dégagez le sentiment exprimé [2]**
- a) <<Ayez pitié d'un pauvre aveugle>>
 - b) << Hélas! Que Dieu m'assiste>>

- E) Dites vrai ou faux [4]**
- a) Pour Noël, la tradition demande qu'on prépare le bûche.
 - b) La « grande boucle » commence traditionnellement sur les Champs Elysées.
 - c) la semaine des goûts amène les enfants à goûter les aliments qu'ils n'ont pas l'habitude de manger.
 - d) On s'embrasse "sous le gui" lors de la fête St Sylvestre.

- F) Complétez avec les informations des fêtes. [4]**
- a) La fête Nationale est fêtée le _____.
 - b) Le 2 février c'est la fête de _____.
 - c) Celui qui trouve la fève sera le roi ou la reine pendant la fête de _____
 - d) le 1er mai c'est la fête du _____

Question 3)

- A) [8]**
- a) Trouvez les adverbes : bon, constant, vrai
 - b) Trouvez les noms : belle, malade, jeune
 - c) Trouvez les verbes : retrait, parole

- B) Remplacez les noms soulignés par les pronoms personnels convenables.**

- 1) Les étudiants sont partis pour les Etats-Unis [4]
- 2) Il a envoyé le courriel à son papa.
- 3) Ecris-moi la lettre.
- 4) J'irai à Paris la semaine prochaine.

C) Mettez les verbes aux temps qui conviennent. [4]

1. (Écouter) bien, s'il vous plaît!
2. Les étudiants (pouvoir) fabriquer un robot.
3. Les touristes(visiter) le musée demain.
4. Nous (vouloir) aller au cinéma

D) Mettez au subjonctif /l'indicatif [5]

Une mère donne les conseils à son fils .qui va donner son examen :

<< J'espère que tu (avoir) le temps à étudier. Il est important que tu (se réveiller) à l'heure, que tu (prendre) un petit déjeuner équilibré, que tu (savoir) bien les renseignements donnés et ensuite il faut que tu (écrire) l'examen d'un esprit calme.>>

E) Mettez au passif [4]

- 1) La fille a préparé les gâteaux.
- 2) Elle met les clés dans le sac.
- 3) Le professeur interrogera les étudiants.
- 4) La femme achètent des citrons rouges.

F) Faites selon les indications [6]

- 1) Tu as vu quelqu'un dans le salon? (Répondez en utilisant le négatif)
- 2) _____ heure est-il s'il vous plaît ? (Mettez l'adjectif interrogatif)
- 3) J'ai de l'argent dans ma poche, en as-tu dans _____ (Mettez le pronom possessif)
- 4) J'aime ce livre _____ est dans mon sac. (Mettez le Pronom relatif)
- 5) Les robes de Radha sont beaucoup plus jolies que _____ de Leena. (mettez le pronom démonstratif)
- 6) Donnez le contraire : détester

G) Mettez les verbes aux temps indiqués. [6]

- 1) Il (manger) la glace au chocolat.(passé récent)
- 2) Elles (emmener) ses collègues pour la conférence. (conditionnel)
- 3) Nous (finir) peut-être notre devoir. (futur)
- 4) Mes cousins (partir) en 1956 pour les Etats-Unis.(plus que parfait).
- 5) Il ne (savoir) pas où il allait. (Imparfait).
- 6) Nous (commencer) à étudier pour nos examens (présent)

[5501]-EXT-103

FRENCH (BEGINNERS)

TEXT : *Nouvel En Échanges—Raddi/Paranjpye*

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

Q1. Répondez en français. (6 au choix)

[12]

- 1) Quelle est la ville capitale de la France?
- 2) Nommez les saisons en France.
- 3) Combien de langues parlez-vous ? Nommez les langues.
- 4) Quel âge avez-vous?
- 5) Combien de jours y a-t-il au mois de mars ?
- 6) A quelle heure mangez-vous votre diner ? (écrivez en lettres)
- 7) Nommez deux monuments célèbres de la France.

Q2. Lisez le texte suivant et répondez aux questions : [10]

Pour les Français les étiquettes de table sont aussi importantes que le repas. Quand on vous invite, observez les autres et commencez avec eux. Respectez l'ordre des plats. La salade ou l'entrée arrive le premier. Prenez une portion qui n'est pas trop grande. Quand vous goûtez le plat principal, faites des compliments à l'hôtesse. Si vous n'aimez pas un plat, soyez poli, ne dites rien!

Dites Vrai ou Faux :

1. Dans un repas français, on peut manger comme on veut. [3]
2. Les plats sont plus importants pour les Français.
3. Quand on n'aime pas un plat, on le dit à l'hôtesse.
4. Trouvez le contraire de : « grande » « aimer » « premier » [3]
5. Donnez l'infinitif de « dites » « prenez » « respectez » « faites » [4]

Q3. Grammaire :

[53]

A) Conjuguez les verbes au présent : [12]

1. Nous _____ (chercher) notre portable.
2. Vous _____ (être) étudiant de français?

3. Je ne _____ pas (habiter) en Inde.
4. Elle _____ (venir) du Canada.
5. _____ -il (avoir) 16 ans?
6. _____ (comprendre)-vous italien?
7. Vous _____ (étudier) le français ?
8. Je _____ (s'appeler) Marie.
9. Elles _____ (finir) leur devoir.
10. Nous _____ (sortir) de la maison.
11. Vous _____ (recevoir) beaucoup de cadeaux pour votre anniversaire.
12. Sylvie _____ (écrire) un roman.

B) Mettez les prépositions : [2]

- 1) Est-ce qu'il y a beaucoup de bananes _____ le panier?
- 2) Le tableau est _____ le professeur.

C) Récrivez les phrases avec le contraire du mot souligné : [2]

1. Il fait chaud en été.
2. C'est un film ancien

D) Mettez au négatif : [3]

1. Vincent joue avec ses amis.
2. C'est un oiseau jaune et blanche.
3. Il y a des livres dans le sac.

E) Mettez au pluriel : [4]

1. Je vais à Paris demain.
2. Préfères-tu la cuisine chinoise?

F) Mettez au féminin les mots soulignés. [4]

1. Cet étudiant va chez son cousin pendant les vacances.
2. Son oncle est le directeur.

G) Mettez un adjectif possessif convenable : [2]

1. Le professeur parle à _____ étudiants.
2. Est-ce que tu finis _____ devoir ?

H) Complétez avec quel/quelle/quels/quelles. [3]

1. _____ robe préfères-tu ?
2. _____ jolie ville!
3. _____ montagnes séparent la France de la Suisse?

I) Complétez avec les articles contractés (au, à la, a l', de la, etc.) [4]

1. Je donne les livres _____ professeur.
2. Elizabeth prend la robe _____ fille.
3. Voilà le livre _____ Marc.
4. Il parle _____ étudiant.

J) Trouvez l'intrus : [2]

- 1) six, dix, puis, vingt, cent
- 2) Oiseau, ordinateur, télévision, portable

K) Récrivez selon les indications : [10]

1. vous prenez ____ the ? (utilisez un article partitif)
2. ____ oiseau est très beau. (ce/cet/cette/ces)
3. Il y a des arbres dans ____ (la cuisine, le jardin, le salon).
4. Le fils de votre frère est votre ____ . (oncle, grand-père, fils, neveu).
5. Tu lis le livre. (mettez à l'impératif)
6. _____, elles adorent du café et du vin. (moi/toi/lui/elle/ nous /vous/ eux/elles)
7. Quelle heure est-il ? 12:45 a. m. Ecrivez en lettres.
8. Ils habitent ____ Maroc. (en/à /au)
9. Et _____, qu'est-ce que tu aimes ? (utilisez un pronom tonique)
10. Est-ce qu'elles _____ (partir) demain? (conjuguez au futur proche)

L) Reliez les colonnes. [5]

a) sortez	1) le gagnant!
b) écoutez	2) votre travail!
c) finissez	3) la lettre!
d) applaudissez	4) la radio!
e) écrivez	5) de la salle!

Q4. A] Traduisez en anglais. [5]

La plupart des villes de province possèdent également un ou plusieurs musées. Par ailleurs, plus de 2400 monuments sont ouverts au public (7 millions de visiteurs par an). Enfin, beaucoup de bâtiments sont protégés comme monuments historiques par le ministère de la Culture.

B] Traduisez en français :

[10]

1. Mary is fifteen years old and her granny is 85.
2. We often watch television in the bedroom.
3. I want to go to France.
4. Thank you very much.
5. They will visit the Eiffel Tower tomorrow.

Q5) Ecrivez une composition :

[10]

Ma fête préférée OU Ma maison

Total No. of Frages—5+5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-104

**F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019
(For External)
GERMAN (BASIC)
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

Note :— *All* questions are compulsory. Use of a dictionary is not allowed.

Frage I. Übersetzen Sie!

[15]

(A) Übersetzen Sie ins Englische oder Marathi!

(10)

Am Mittwoch fahren wir nach Weimar. Wir müssen früh aufstehen. Unser Zug fährt schon um 6.52 Uhr ab. Alle sind pünktlich am Bahnhof. Der Zug kommt pünktlich um 8.32 Uhr in Weimar an. Zuerst wollen wir das Haus am Marktplatz besuchen. In diesem Haus hat der große Dichter Goethe gelebt. Der Reiseleiter erzählt uns viel Interessantes über sein Leben. Goethe ist 1749 in Frankfurt am Main geboren und hat Jura in Leipzig studiert. Er ist 1832 in Weimar gestorben. Neben Goethe-Haus können wir noch ein Museum besuchen. Das Museum ist alt und schön. Einige Studenten machen Fotos. Nach einem leichten Mittagessen machen wir einen langen Spaziergang im Park. Dort ist Goethes Gartenhaus. Ilona, Katharina und Petros möchten es sehen. Die anderen Studenten bleiben im Park. Am Abend gehen wir ins Theater. Das Spiel beginnt um 19.30 Uhr. Es heißt „Kabale und Liebe“. Morgen fahren wir zurück.

(B) Übersetzen Sie in Deutsche! (Nur 5)

(05)

1. The name of the restaurant is Bierbau.
2. I have read the book.
3. We are not allowed to smoke here.
4. How much does this shelf cost?
5. I need coldrinks.
6. He has a brother and a sister.

Frage II.

[20]

(A) Beantworten Sie die folgenden Fragen! (Nur 5)

(10)

1. Was sind Ihre Eltern von Beruf?
2. Was kann man in einem Kino machen?
3. Wo kann man Medizin kaufen?

P.T.O.

4. In welcher Stadt möchten Sie gern wohnen? Warum ?
5. Was macht einen Arzt?
6. Beschreiben Sie Ihrer Wohnung!
7. Wie heißt Ihr Libelings- Schauspieler/Schauspielerin ?

(B) Schreiben Sie! (05)

Sie sind in Deutschland für einen Sommerkurs. Schreiben Sie eine Ansichtskarte an Ihren/Ihre Freund/Freundin !

(C) Schreiben Sie einen Dialog! (05)

1. Sie möchten am Wochenende mit Ihrem/Ihrer Freund/Freundin an einem Kochkurs teilnehmen. Rufen Sie ihn/sie an !

ODER

2. Sie möchten am Sonntag mit Ihrem/Ihrer Freund/Freundin einen Horrorfilm sehen. Rufen Sie ihn/sie an !

Frage III. Grammatik [35]

(A) Ergänzen Sie die richtigen Personalpronomen! (05)

1. Ich möchte diese Blumen kaufen. Meine Mutter mag ____.
2. Mein Name ist Jakob. ____ esse gern Schokolade.
3. Wie findest du das Bier? Ich finde ____ zu warm.
4. Tina wird heute 20. Ruf ____ an !
5. Bergers sind unsere Freunde. Sie haben ____ für eine Party eingeladen.

(B) Ergänzen Sie die richtigen Possessivpronomen! (05)

1. Das ist mein Vater. Das sind ____ Hüte.
2. Das Buch ist neu. ____ Titel klingt interessant.
3. Ich habe einen Tisch. Das ist ____ Tisch.
4. „Habt ihr ____ Armbänder mitgenommen, Tina und Julia?“
5. Wir haben einen Balkon zu Hause. ____ Balkon ist groß.

(C) Ergänzen Sie die richtigen bestimmten/unbestimmten Artikel! (05)

1. Wo hast du d__ Regenschirm gehängt?
Ich habe ihn an d__ Kleiderhaken gehängt .
2. Ich gehe zu d__ Bäcker.

3. Wir haben e ___ Wohnung gekauft.
4. Wo sitzen die Kinder. Sie sitzen unter e ___ Baum.

(D) Schreiben Sie das richtige Modalverb! (05)

1. Du ___ nicht rauchen! Du bist noch jung.
2. Die Lampen hier sind sehr teuer. Wir ___ sie nicht kaufen.
3. Ich habe morgen einen Test. Ich ___ heute lernen.
4. Wir ___ eine Pizza bestellen.
5. Peter ___ sehr gut Klavier spielen.

(E) Formulieren Sie die Sätze ins Imperativ um! (05)

1. Frau Holler - anrufen. (Sie - Form)
2. nur - auf Deutsch - sprechen. (Sie- Form)
3. die Bücher – legen – auf den Tisch.
4. weitersprechen (ihr – Form)
5. leise – singen (Sie – Form)

(F) Bilden Sie das Perfekt! (05)

1. Ich mache das Licht an.
2. Der Zug fährt über die Brücke.
3. Wir parken das Auto bei dem Arzt.
4. Wir wohnen im Hotel Hiddensee.
5. Ich schreibe einen Brief.

(G) Bilden Sie Fragen! (05)

1. Ich trinke Kaffee lieber.
2. Wir arbeiten im Richard's Büro.
3. Meine Großmutter läuft sehr langsam.
4. Ich schwimme nur Freitags.
5. Unser Klavierunterricht ist von 18:00 bis 20:00 Uhr.

Frage IV. Wortschatz [20]

(A) Was passt nicht? (05)

1. Hähnchen – Wurst – Salat – Schinken.
2. anrufen – anmachen – einladen – lernen.
3. Zucker- Milch- Klavier- Salz
4. Hafen – Büro – Bahnhof – Parkplatz.
5. Kinder- Mutter- Schwester – rot.

(B) Schreiben Sie das richtige Wort!

(05)

1. Schrank, Regal, Bett. Das ist _____.
2. München, Berlin, Stuttgart. Das sind _____.
3. windig: Wind; sonnig: _____.
4. Haare: waschen; Geschirr: _____.
5. Telefon: anrufen; Brief: _____.

(C) Welche Wörter passen zu dem Thema? Schreiben Sie mindestens 5 Wörter (10)

pro Thema!

1. Restaurant
2. Schule
3. Garten
4. Freizeit

Frage V. Lesen Sie den Text und beantworten Sie die folgenden Fragen!

[10]

Anna Schmidt (23), Studentin.

Ich mag die Kölner Karnevalmusik! Jeder kennt die Lieder, alle singen zusammen, Junge und Alte. Das schafft eine Verbindung zwischen den Menschen. Alle vergessen den Alltag und die Probleme und sind fröhlich. Jeder trägt ein Kostüm, alle sind gleich. Man feiert mit Freunden und mit Fremden.

Liselotte Maier (81) Rentnerin.

Ich kann nicht mehr zum Karneval. Es ist mir zu anstrengend. Früher habe ich aber für das Karnevalfest gearbeitet. Wir waren 400 Leute und haben das ganze Jahr für das Karnevalfest gearbeitet. Das ist eine schöne Zeit gewesen.

Chris Richter (40) Ingenieur.

Ich komme aus Köln, aber wohne in Berlin. Hier feiert niemand das Fest. Für Karnival fahre ich nach Hause, in Köln. Wir mögen das Fest zu Hause! Viele haben jeden Tag ein anderes Kostüm. Das ist ein Gefühl. Das muss man erleben!

(A) Beantworten Sie die folgenden Fragen!

(03)

1. Warum mag Anna Schmidt die Kölner Karnevalmusik?
2. Wie lange haben Liselotte Maier und ihre Freunde für das Fest gearbeitet?
3. Warum fährt Chris Richter nach Hause?

(B) Richtig oder Falsch?

(04)

1. Man trägt Kostüme für das Karnivalfest.
2. Das Karnevalfest wird groß gefeiert in Berlin.
3. Liselotte Maier geht heute noch zum Karneval.
4. Jeder muss das Karnevalfest erleben, sagt Chris Richter.

(C) Suchen Sie drei Adjektive aus dem Text!

(03)

[5501]-EXT-104

GERMAN (ADVANCED)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

Note :— Use of a dictionary is not allowed.

Frage 1. Übersetzen Sie die folgenden Texte ins Englische!

[26]

(A)

(08)

Sport ist zwar aus Stefanies Leben nicht mehr wegzudenken: Nach ihrem Studium fand sie eine Stelle als Redakteurin bei einer Sportzeitschrift, aber die Zeit des Leistungssport liegt endgültig hinter ihr. Heute ist für Stefanie Sport vor allem ein Freizeitsvergnügen- sie genießt es, zusammen mit anderen Sport zu treiben. Ihr Freund Jens ist Sportlehrer und begeisterter Volleyballspieler. Sie joggen regelmäßig zusammen, fahren Rad oder Inline Skates, gehen schwimmen und laufen im Winter Ski. Manchmal spielen sie mit Freunden Volleyball. Stefanies Sportarten haben sich geändert, aber die Freude an der Bewegung ist geblieben.

(B)

(08)

Die meisten Kinder und Jugendliche bekommen Taschengeld. Aber oft ist das Geld nicht genug, denn die Wunschliste ist ziemlich lang. Was machen dann die Kinder? Wie erfüllen sie ihre Wünsche? Klar muss man dann etwas dazu verdienen. Aber wie? Sie machen einen Nebenjob. In Deutschland können die Jugendlichen auch als Schüler einen Nebenjob machen und ihr Taschengeld aufbessern. Da gibt es aber Regeln. Zum Beispiel, die Arbeit darf nicht sehr anstrengend sein, die Kinder dürfen nicht in der Schulzeit arbeiten und nicht später als 18 Uhr arbeiten. Die Schule ist am wichtigsten, dort sollen sie immer fit sein.

(C) **Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 5)**

(10)

1. Family and relatives are very important in life.
2. Do you like piercings and tattoos?
3. People enjoy festivals. They also do a lot preparation.
4. The city of Dresden has a very long history,
5. The Germans like to eat bread and drink beer.
6. Every morning I take a bath with hot water.

Frage 2. Beantworten Sie ACHT der folgenden Fragen!

[16]

1. Ihr Freund/Ihre Freundin ist oft krank. Was soll er/sie essen und trinken? Was soll er/sie nicht essen und trinken?
2. Welche Probleme haben die Migranten normalerweise?
3. Wie ist Ihr Lieblingsfest? Wie feiern Sie das?

4. Wie viele Jahreszeiten gibt es in Deutschland? Welche?
5. Ist Familie wichtig? Warum?
6. Was sind nach Ihrer Meinung die wichtigen Werte im Leben?
7. Schreiben Sie kurz über die Landschaft Deutschlands.
8. Wann wurde die Berliner Mauer gebaut? Wann wurde sie gefallen?
9. Wie feiern die Deutschen Silvester?
10. Was wissen Sie über die Stadt Frankfurt?

Frage 3. Grammatik und Wortschatz

[36]

(A) Bilden Sie das Passiv!

(06)

1. Der Mann packt die Geschenke.
2. Die Kinder schreiben Briefe.
3. Franz räumt das Zimmer auf.
4. Der Mann verkauft Zeitungen am Bahnhof.
5. Die Kinder verstecken die Ostereier in den Garten.
6. Herr und Frau Meier helfen vielen kleinen Kindern.

(B) Schreiben Sie die Sätze im Präteritum!

(06)

1. Früher _____ . Heute hat jeder ein Handy.
2. Heute lesen die meisten E-Bücher. Früher _____ .
3. Heute machen auch die Männer Haushaltsarbeit. Früher _____ .
4. Früher _____ . Jetzt hat er mit Rauchen total aufgehört.
5. Man _____ die Berliner Mauer im Jahr 1989.
6. Früher _____ . Heute wollen die Kinder lieber bei den Eltern wohnen.

(C) Bilden Sie das Perfekt!

(06)

1. Mit regelmäßigen Übungen lernt man eine Sprache besser und schneller.
2. Der Mann sieht seine Frau kommen
3. Man lässt die Gemüse kochen.
4. Die Frau kann nicht so gut Deutsch.
5. Viele junge Paare lassen sich scheiden.
6. Er steht spät auf.

(D) Verbinden Sie die Sätze! (nur 6)

(06)

1. Er hat entschieden. Er lernt eine Fremdsprache.
2. Es ist ganz normal. Frauen arbeiten auch.

3. Die Leute haben keine Zeit. Sie treffen ihre Freunde selten.
4. Das Leben in der WG ist gut und interessant. Es hat auch Nachteile.
5. Ich habe einen neuen Job bekommen. Habe ich dir davon erzählt?
6. Das Krokodil lebt auf dem Land. Es lebt auch im Wasser.
7. Hunde essen gern Fleisch. Sie essen aber auch gern vegetarisch.

(E) Bilden Sie Relativsätze!

(06)

1. Kannst du mir dein Kleid leihen? Du hast es letzte Woche gekauft.
2. Die Lehrerin ist nett. Sie kommt aus England.
3. Der Mann ist sehr reich. Er arbeitet sehr hart.
4. Deutschland ist ein Land. Es liegt im Herzen Europas.
5. Meine Großeltern wohnen nicht bei uns. Man kann mit ihnen alles diskutieren.
6. Herr Beck arbeitete bei Bosch. Er ist jetzt ein Rentner.

(F) Ergänzen Sie das richtige Wort!

(06)

1. Viele Leute aus Albanien wollen nach Deutschland. Es ist heute ein _____ land.
2. In Deutschland ist ein Glücksschwein ein _____.
3. _____ bedeutet, dass mehrere junge Leute eine Wohnung teilen.
4. Deutschland hat 16 _____.
5. Frankfurt ist das _____ Deutschlands.
6. Viele Leute wollen sehr stark abnehmen. Sie essen und trinken kaum und machen zu viele Übungen und belastigen den Körper. Das nennt man den _____.

Frage 4. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die darauf folgenden [12] Fragen!

Bäume sind sehr wichtig im Leben. Wir essen ihre Früchte: Äpfel, Birnen, Kirschen, Nüsse. Ihr Laub gibt Schatten bei Sonne und Schutz bei Regen. Man braucht ihr Holz im Winter zum Heizen. Aus Holz macht man auch Möbel, Papier, Häuser, Schiffe, Musikinstrumente und auch Streichhölzer. Der Baum reinigt die Luft und verbessert das Klima. Ein Baum kann Sauerstoff für 10 Menschen produzieren. Der Baum schützt auch den Boden. Seine Wurzeln halten die Erde fest und speichern das Regenwasser im Boden. Es gibt Bäume, die bis 2000 Jahre alt werden. Meistens wird aber ein Baum 200 bis 2000 Jahre alt.

Der Mensch produziert viele Sachen, die sein Leben leichter und einfacher machen. Diese Sachen sind aber für die Natur sehr gefährlich. Fabriken, Autos, Industrien, Heizungen produzieren mehr als 4000 Gifte, die dem Wald schaden. Besonders gefährlich ist der saure Regen. (Saurer Regen = Schwefeldioxid d.h. SO₂ + Regenwasser). Er zerstört den Waldboden

und die Wurzeln. Dann werden die Bäume schwach und krank. Baumkrankheiten und schädliche Insekten zerstören dann die Bäume. Langsam stirbt der ganze Wald.

Ein Picknick im Wald oder eine Wanderung ist sehr schön. Man darf aber dann die Plastiktüten, die Papierteller und Handtücher nicht einfach wegwerfen. Versucht Energie zu sparen, dann gibt es auch weniger Abgase und mehr frische Luft. Sonst werden eure Kinder eines Tages fragen: „Mutti, was ist ein Baum?“

A. Beantworten Sie die Fragen! (Nur 3)

1. Was alles kann ein Baum?
2. Was bedeutet eigentlich Waldsterben?
3. Was bedeutet Saurer Regen?
4. Wie können wir den Wald schützen?

B. Richtig oder falsch!

1. Bäume helfen den Menschen viel.
2. Saurer Regen ist gefährlich.
3. Die Kinder wissen nicht was Bäume sind.
4. Bäume können ein langes Leben haben.

C. Suchen Sie aus dem Text:

1. Das Gegenteil von schwierig
2. Zwei Feminin Nomen

Frage 5. Dialoge Schreiben
(A) Ergänzen Sie den Dialog!

[10]

Gespräch über eine Reise

- Hallo Katrin, du bist so braun. _____ ?
 - Ja, ich war doch mit Max in Spanien.
- _____ ?
 - Ja sehr. Der Urlaub war wirklich toll.
- _____ ?
 - Super! Es war ein Fünf-Sterne Hotel. Wirklich fantastisch.
- _____ ?
 - Immer Sonne. Nur einmal hat es geregnet.
- _____ ?
 - Wir haben die Städte Malaga und Cordoba besichtigt.
- Oh super. Und jetzt musst du wieder arbeiten. Wie schade!

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-106

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

GUJARATI

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

પ્રશ્ન:- ૧ નીચેના માંથી કોઈ પણ એક વિષય પર નિબંધ લખો.

(20)

૧ સાહસ વિના સિદ્ધિ નથી

૨ ધરતી નો છેડો ધર

૩ બદલાતા ગામડાં

૪ વધતી જતી બેરોજગારી

પ્રશ્ન:- ૨ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.

(20)

૧ લેખક ચંદ્રવદન મહેતા આજીવન પ્રવાસી રહ્યા છે. સમજાવો.

૨ કાકા સાહેબે પોતાને જીવન ભર નો રખડુ કહ્યો છે. તેમના જ શબ્દો માં વર્ણવો.

પ્રશ્ન:- ૩ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.

(20)

૧ ઉમાશંકર જોશી ના કાવ્ય વિશ્વતોમુખી કાવ્ય માં હિમાલય નું વર્ણન.

૨ કવિ ઉમાશંકર નો પ્રકૃતિપ્રેમ.

P.T.O.

પ્રશ્ન ૪ (અ) ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈ પણ એક)

(10)

૧ કવિશ્રી સુન્દરમે કરેલું જોગના ધોધ નું વર્ણન.

૨ આમાર સોનાર બાંગ્લા માં ગુણવંત શાહ ના અનુભવો.

(બ) ટૂંકનોંધ લખો.(કોઈ પણ એક)

(10)

૧ ગંગોત્રી કાવ્યસંગ્રહ ના ઉષા કાવ્ય માં વર્ણવેલું સવાર નું વર્ણન.

૨ કલા નો શાહિદ કાવ્ય માં વર્ણવેલી કવિ ની વ્યથા.

પ્રશ્ન ૫ (અ) પૂર્વાપર સંબંધ લખો. (એક ગદ્ય એક પદ્ય)

(10)

૧ સ્નાન માટે તો કિનારો બહુ સુંદર અને સલામત છે.

૨ હાં પર મેં સુબહ કી મોટર મેં ચલા આયા.

૩ પરોવી ત્યાં દ્રષ્ટિ અનિમિષ ઘડી વાર ઉભજે.

૪ ઉષા મહીં પરાકાષ્ટા સત પ્રકાશ ઓ સુંદર.

(બ) પત્રલેખન

(10)

તમારી કોલેજ દ્વારા યોજવામાં આવેલા દક્ષિણ ભારત ના પ્રવાસમાં જોડાવા માટે મંજૂરી માંગતો પત્ર તમારા પિતાજી ને લખો.

અથવા

અહેવાલ લેખન

તમારી કોલેજમાં વૃક્ષારોપણ સપ્તાહ ઉજવવામાં આવ્યું હતું. તે પ્રસંગનો અહેવાલ આશરે એકસો શબ્દો માં લખો.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-107

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

URDU

(General Paper)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :—(1) Attempt *All* questions.

(2) Figures to the left indicate full marks.

(A) Bang-e-Dara Part-I.

(B) Chand Hum Asr by Maulvi Abdul Haque.

نوٹ : تمام سوالات لازمی ہیں۔

[۱۵] ۱۔ نظم کی خصوصیات بیان کرتے ہوئے اس کی، بیٹوں پر روشنی ڈالئے۔

یا

اردو نظم نگاری کی تاریخ بیان کیجئے۔

[۱۵] ۲۔ صنف خاکہ نگاری کے آغاز و ارتقاء کا جائزہ لیجئے۔

یا

خاکہ نگاری کے اصول و ضوابط قلمبند کیجئے۔

[۱۵] ۳۔ بانگ درا کی روشنی میں علامہ اقبال کی شاعری کا احاطہ کیجئے۔

یا

اقبال کی حیات و شخصیت پر مفصل نوٹ لکھئے۔

P.T.O.

۴۔ مولوی عبدالحق کی خاکہ نگاری پر نقد و تبصرہ کیجئے۔ [۱۵]

یا

بابائے اردو مولوی عبدالحق کی ادبی خدمات کا جائزہ لیجئے۔

۵۔ (الف) کسی ایک نظم کا مرکزی خیال بیان کرتے ہوئے تشریح کیجئے: [۱۲]

(۱) بلالؓ

(۲) پیام صبح

(۳) نیا سوالہ

(ب) نیچے دیئے گئے خاکوں میں سے کسی ایک کا تنقیدی جائزہ لیجئے: [۱۰]

(۱) گدڑی کالال — نور خان

(۲) نام دیو مالی

(۳) مولانا محمد علی جوہر

(ج) ذیل کے اشعار میں سے کوئی چھ کی تشریح بحوالہء متن کیجئے: [۱۸]

(۱) توڑ لینا شاخ سے تجھ کو مرا آئین نہیں

یہ نظم غیر از نگاہ چشم صورت میں نہیں

(۲) تو اگر اپنی حقیقت سے خبردار رہے

نہ سیہ روز رہے پھر نہ سیہ کار رہے

(۳) دیا یہ حکم صحرا میں، چلو اے قافلے والو!

چمکنے کو ہے جگنو بن کے ہر ذرہ بیاباں کا

- (۴) آبِ میں مثل ہوا جاتا ہے تو سن میرا
خارِ ماہی سے نہ اٹکا کبھی دامن میرا
- (۵) میری زبان قلم سے کسی کا دل نہ دکھے
کسی سے شکوہ نہ ہو زیرِ آسماں مجکو
- (۶) میں رہ منزل میں ہوں، تو بھی رہ منزل میں ہے
تیری محفل میں جو خاموشی ہے، میرے دل میں ہے
- (۷) مدینہ تیری نگاہوں کا نور تھا گویا
تیرے لئے تو یہ صحرا ہی طور تھا گویا
- (۸) تنگ آ کے میں نے آخر دیر و حرم کو چھوڑا
واعظ کا وعظ چھوڑا چھوڑے ترے فسانے

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—11

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-110

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

HINDI (G-1)

(हिंदी सामान्य स्तर)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 100

पाठ्य-पुस्तकें : — (i) गद्य वैभव

संपादक : डॉ. राजेंद्र खैरनार

(ii) काव्य सरिता

संपादक : डॉ. सुरेश साळुंके

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [20]

(i) 'क्लेम' कहानी का सारांश अपने शब्दों में लिखिए।

(ii) “ 'हार की जीत' कहानी डाकुओं के हृदय परिवर्तन की कहानी है।” इस विधान की तर्कसंगत व्याख्या कीजिए।

(iii) 'सुभान खाँ मानवता का प्रतीक है।' इस विधान की तर्कसंगत चर्चा कीजिए।

(iv) 'सुख' कहानी के माध्यम से भोलाबाबू के जीवन की निस्सारता पर प्रकाश डालिए।

(v) 'महानगर की मैथिली' कहानी में चित्रित महानगरीय त्रासदी पर प्रकाश डालिए।

(vi) 'वही की वही बात' कहानी में चित्रित लोकरंजनार्थ खेल करने वाली नाटक मंडलियों की व्यावसायिक कठिनाइयों को चित्रित कीजिए।

P.T.O.

2. निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [20]

- (i) “‘पुष्प की अभिलाषा’ कविता में आत्मत्याग एवं राष्ट्रीय भावना को अभिव्यक्ति मिली है।” इस विधान पर संक्षेप में चर्चा कीजिए।
- (ii) ‘दोनों ओर प्रेम पलता है’ कविता में त्याग एवं समर्पण की भावना किस प्रकार उजागर हुई है ? स्पष्ट कीजिए।
- (iii) ‘स्नेह निर्झर बह गया है’ कविता का आशय लिखिए।
- (iv) कवि हरिवंशराय बच्चन ने ‘जो बीत गई’ कविता के माध्यम से अपनी पीड़ा किस प्रकार व्यक्त की है ? समझाइए।
- (v) कवि केदारनाथ अग्रवाल ने नवनिर्माण पर किस प्रकार विचार व्यक्त किया है ? ‘जो शिलाएँ तोड़ते हैं’ कविता के आधार पर संक्षेप में लिखिए।
- (vi) ‘आँखों से सिर्फ’ कविता द्वारा कवि ने सामाजिक यथार्थ को किस प्रकार व्यक्त किया है ?

3. (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [12]

- (i) “बेटा, दोस्ती के लिए कोई अपना ईमान नहीं बेचता। पंच के दिल में खुदा बसता है। पंचों के मुँह से जो बात निकलती है, वह खुदा की तरफ से निकलती है।”
- (ii) “जो व्यवहार तुम अपनी बेटी के लिए दूसरों से चाहते हो, वही दूसरे की बेटी को भी दो। तुम बहू और बेटी को जब तक एक-सा नहीं समझोगे तब तक न तुम्हें सुख मिलेगा और न शांति।”
- (iii) “नंदू ने अपने कंधे पर रखे हुए हाथ के स्पर्श को महसूस किया। कितना अपनत्व था उसमें। उसने अपने हाथ से कंधे पर रखे आचार्य जी के हाथ को दबाया और बड़ी तृप्ति भरी आँखों से उन्हें देखने लगा।”

(आ) निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [12]

- (i) “मैं ही हूँ गरीबिनी ऐसी, जो कुछ साथ नहीं लाई
फिर भी साहस कर मंदिर में पूजा करने हूँ आई।”
- (ii) “समय-समय की बात,
किसी की भोर, किसी को संध्या
समय किसी को मरण
किसी को जीवन बनकर आया।”
- (iii) “रथ का टूटा हुआ पहिया
उसके हाथों में
ब्रह्मास्त्रों से लोहा ले सकता हूँ
मैं रथ का टूटा हुआ पहिया हूँ।”

4. (अ) निम्नलिखित पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं आठ के हिंदी पर्याय लिखिए : [8]

- (i) Approval
(ii) Capital
(iii) Duration
(iv) Entry
(v) Fund
(vi) Goods
(vii) Joining
(viii) Project
(ix) System
(x) Transfer.

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं छः वाक्यों को शुद्ध करके फिर से लिखिए : [6]

- (i) राजा ने सेंबों को खाया।
- (ii) “डॉक्टर, मेरे को बहोत दर्द हो रहा है।”
- (iii) सूरदास वात्सल्य रस का राजमणि हो।
- (iv) प्रकाश ने कहा, मुझे दर्द के मारे मर रहा हूँ।
- (v) ऊफ कितनो बार समझाया है आपको।
- (vi) एक दीन राम मेरे घर आया।
- (vii) वाव क्या नजारा है।
- (viii) मुंबई पोलीस बड़ा चतुरा होता है।

(इ) निम्नलिखित में से किसी एक परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [6]

Hindi is our cultural language. It takes its origin from Sanskrit which incidentally, is the mother of all Aryan languages. Hindi Literature is mirror of Indian culture. And it reflects in wide sweep all that is truly and typically Indian, particularly its spiritualism, philosophy and manifestation of culture and life. Here we can name some literary of Hindi Literature like Sant Kabir, Tulsidas, Surdas, Mira, Harish Chandra Bhartendu, Jayshankar Prasad, Nirala, Mahadevi Varma, Premchand, Kamleshwar, Harivanshray Bachhan etc.

अथवा

हिंदी आमची सांस्कृतिक भाषा आहे. हिंदी भाषेचा जन्म संस्कृत भाषेतून झालेला आहे. संस्कृत ही अन्य भारतीय आर्य भाषांची जननी आहे. हिंदी साहित्य भारतीय संस्कृतीचा आरसा आहे. हिंदी भाषेतील साहित्य विशेषतः अध्यात्म, दर्शन, संस्कृती आणि जीवन मूल्य हे भारतीय जनजीवनाचे प्रतिबिंब आहे. हिंदी भाषेत संत कबीर, तुलसीदास, मीरा, सूरदास, हरिश्चंद्र भारतेंदु, जयशंकर प्रसाद, निराला, महादेवी वर्मा, प्रेमचंद, कमलेश्वर, हरिवंशराय बच्चन या लेखकांचा विशेष उल्लेख करता येईल.

अथवा

निम्नलिखित परिच्छेद का एक-तिहाई शब्दों में सार-लेखन (संक्षेपण) कर उसे उचित शीर्षक दीजिए :

उस समय मैं पेरिस से तीन सौ किलोमीटर दूरी पर स्थित वेज़ले नामक एक छोटे शहर में अटका हुआ था। इधर मेरे साथी अपने भावी मकानों के लिए जमीन को आँखें खोलकर परख रहे थे और उधर मैं रोमाँ रोला के प्राचीन मकान को देख ऐसा अभिभूत, कि आँखें बंद कर उनकी नई दुनिया और नई मानवता के संदेश में डूब जाता। 'देखो तो, एक बार चलकर, देखो तो उस जमीन को जहाँ हमारे खुशी-भरे मकान खड़े हो सकते हैं।' मेरे साथियों ने मुझसे कहा। पर मेरी बंद आँखें खुली नहीं। उलटे उनकी खुली आँखों को मूँदने का प्रयास करते हुए मैंने उनसे कहा, 'रोमाँ रोला के मकान से दिखने वाले इन खेतों-पहाड़ियों को देखो, जहाँ इस महान विचारक के क्रांति भरे शब्द बुद्धिवादियों के लिए आह्वान करते गूँज रहे हैं, कि अन्य लोगों के हित में तुम लोग अन्याय और शोषण की नीतियों के प्रति अपनी मौनता और तटस्थता को त्यागो।

(ई) निम्नलिखित में से किसी **एक** पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए : [6]

- (1) वाणी/विनोद जोशी, गांधी नगर, नाशिक से आगार प्रमुख, शहर बस, नाशिक को नियमित बस शुरू करने के लिए शिकायती-पत्र लिखती/लिखता है।
- (2) प्राची/प्रवीण पाटिल शिवाजी नगर, पुणे से प्रधानाचार्य, मॉडर्न महाविद्यालय, पुणे को 'हिंदी अध्यापक' पद के लिए आवेदन-पत्र लिखती/लिखता है।

5. निम्नलिखित में से किसी **एक** विषय पर निबंध लिखिए : [10]

- (i) 'मैं लड़की बोल रही हूँ।'
- (ii) पेड़ की आत्मकथा
- (iii) पत्रकारिता : तीसरी आँख

[5501]-EXT-110

(प्रयोजनमूलक हिंदी)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 100

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. (अ) निम्नलिखित अंग्रेजी पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं दस शब्दों के हिंदी पर्याय लिखिए : [10]

(i) Account

(ii) Bill

(iii) Calculator

(iv) Damage

(v) Enable

(vi) Good-faith

(vii) Fund

(viii) Harbor

(ix) Laboratory

(x) Mayor

(xi) Project

(xii) Tenable.

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं दस गणितीय आँकड़ों तथा चिह्नों को मानक हिंदी वर्तनी के अनुसार लिखिए : [10]

(i) 49%

(ii) $10 \times 5 = 50$

(iii) $32 \div 8 = 4$

(iv) 66

(v) 80

(vi) 89%

(vii) $60 - 4 = 56$

(viii) $\frac{1}{2}$

(ix) $2\frac{1}{2}$

(x) 91

(xi) 87

(xii) 99.

2. निम्नलिखित वाक्यों में से किन्हीं दस वाक्यों को मानक वर्तनी के आधार पर शुद्ध करके लिखिए : [10]

(i) चोर चोरी कर गया लेकिन अपने पदचिन्ह छोड गया।

(ii) ग्यानदेव मराठी के एक महान संत थे।

(iii) ब्रम्हा ने इस सृष्टि को बनाया है।

(iv) मेरा मित्र दो बजे आने वाला है।

(v) रेलगाड़ी ग्यारा बजे छूटती है।

(vi) अतिथि का सन्मान करना हमारी परम्परा है।

(vii) नौका में कई व्यक्तियाँ बैठी थीं।

- (viii) डर के मारे उसका होंट सूख गया।
- (ix) मुंबई एक बड़ा बंदर है।
- (x) रमेश ने परीक्षे में मेरी मदद की थी।
- (xi) हमारे देश में नेतों की कमी नहीं है।
- (xii) आज मुझे बहुत कामें करनी हैं।

3. (अ) निम्नलिखित परिच्छेद का एक-तिहाई शब्दों में सार-लेखन कर उसे उचित शीर्षक दीजिए : [6]

अब प्रश्न यह उठता है कि सार्वजनिक निर्माण कार्यों में निवेश करने के लिए वित्तीय प्रबंध करने का क्या ढंग अपनाना चाहिए। इन पर किया जाने वाला खर्च एक सर्वथा नया खर्च होना चाहिए। न कि पहले से ही हो रहे खर्च के स्थान पर किया जाने वाला खर्च। केवल नया खर्च करने से ही अतिरिक्त आय की उत्पत्ति होती है। सरकारी खर्च दो स्रोतों से प्राप्त होता है। एक तो कर लगाकर तथा दूसरा लोगों से ऋण लेकर। यदि सरकारी खर्च ऋणों से किया जाए तो वह अर्थव्यवस्था में पहले से हो रहे खर्च के स्थान पर होगा, किन्तु यदि लोगों से ऋण लेकर खर्च किया जाए तो सामान्यतः यह एक नया खर्च होता है और अर्थव्यवस्था की समग्र माँग में एक निर्बल वृद्धि करता है। इसलिए करों की अपेक्षा लोगों से ऋण लेकर सार्वजनिक निर्माण कार्यों को बनाना बेहतर होता है। ऋण भी लोगों की बजाय यदि बैंकों से लिया जाए तो अधिक अच्छा होता है, क्योंकि बैंक नई मुद्रा का निर्माण करता है।

(आ) निम्नलिखित पत्रों में से किन्हीं दो पत्रों के प्रारूप तैयार कीजिए : [10]

- (i) अनिल/अनघा पांडे, आनंद नगर, सातारा से प्राचार्य, केन्द्रीय हिंदी विद्यालय, खडकी, पुणे को क्लर्क पद हेतु आवेदन-पत्र स्ववृत्त सहित लिखता/लिखती है।

(ii) मनोज/मनीषा पवार, मुंबई, खार घर से अपनी बहन के विवाह में सम्मिलित होने हेतु अपने मित्र सुशील परिहार, विकास नगर, जालना को निमंत्रण-पत्र लिखता/लिखती है।

(iii) “राजन साड़ी सेंटर” समता कॉलोनी, खाड़गाव रोड, लातूर से मनोज टेक्स्टाइल्स, चारमीनार चौक, हैदराबाद को माल देरी से भेजने के संदर्भ में शिकायती-पत्र लिखता है।

4. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषयों पर विज्ञापन का नमूना तैयार कीजिए : [10]

(i) बाजार में नए आए JIO मोबाइल का विज्ञापन

(ii) दंतकांति टूथपेस्ट का विज्ञापन

(iii) बाजार में आई नई मोटर साइकिल का विज्ञापन

(iv) योगा क्लब का विज्ञापन।

(आ) निम्नलिखित मराठी अथवा अंग्रेजी परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [6]

It is rightly said that God has created all the beautiful things for the brave. Life for an idler is a burden. There is no gain without pain. One can realise the importance of hard work in ones life. A teacher is pleased only with the performance of a hardworking student; a master is pleased with his hardworking servant. And it is the hardworking student excellence in their studies who are awarded scholarship the government.

अथवा

हे खरे आहे की देवाने कर्मठ माणसासाठीच जगातील सारे वैभव निर्माण केले आहे. आळसी माणसांसाठी जीवन ओझ्यासारखे आहे. कठिन परिश्रमाला पर्याय नाही. जीवनाच्या प्रत्येक क्षेत्रात श्रमाचे महत्व दिसून येते. शिक्षक अशा विद्यार्थ्यांवर प्रसन्न राहतो जे परिश्रमी असतात. मालक त्या नौकरांवर खुष असतो जो मेहनती असतो. सरकार अशा विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती देते जे अभ्यासात सर्वोच्च स्थान मिळवतात.

5. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [18]

- (i) वाणिज्य और व्यापार के क्षेत्र में हिंदी के प्रयोग का परिचय दीजिए।
- (ii) सूचना एवं प्रौद्योगिकी का सामान्य परिचय दीजिए।
- (iii) अनुवाद के प्रकार लिखिए।
- (iv) जनसंचार माध्यम का सामान्य परिचय दीजिए।

(आ) निम्नलिखित विषयों में से किन्हीं चार पर टिप्पणियाँ लिखिए : [20]

- (i) सारलेखन का स्वरूप
- (ii) जनसंचार माध्यम की भूमिका
- (iii) विज्ञापन का स्वरूप
- (iv) अनुवादक के गुण
- (v) पत्रलेखन के प्रकार
- (vi) संक्षेपण का महत्व।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-111

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

PERSIAN

General Paper I

(2013 PATTERN)

Text : Aks-e-Farsi

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :—(1) *All* questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

1. Define and illustrate any *five* of the following :

[15]

تجنيس تام (۱)

حسن تعليل (۲)

مبالغه (۳)

تلميح (۴)

لف و نشر (۵)

تضاد (۶)

استعاره (۷)

P.T.O.

2. Write short notes on any *three* of the following : [15]

(۱) مثنوی

(۲) داستان

(۳) غزل

(۴) رباعی

3. (A) Reproduce on any *one* of the following : [10]

(۱) بہرام گورلنبہ ۲ بکش

(۲) ماہی خنثی

(۳) حکایت کوتاہ قد

(B) Write short notes on any *three* of the following : [15]

(۱) نظامی گنجوی

(۲) شیخ سعدی

(۳) حافظ شیرازی

(۴) حضرت امیر خسرو

4. Translate and explain any *ten* couplets of the following : [20]

(۱) پناہِ بلندی و پستی توئی

ہمہ نیشند آنچه هستی توئی

- (۲) طارق چوں برکنارہ اندلس سفینہ سوخت
گفتند کار تو برنگاہ خرد خطا است
- (۳) بیدار شود لا که جہاں جای خواب نیست
ایمن دریں خرابہ نشستن صواب نیست
- (۴) جمال ہم نشین در من اثر کرد
وگر نہ من ہمہ خاکم کہ ہستم
- (۵) داد معشوقہ بہ عاشق پیغام
کہ کند مادر تو با من جنگ
- (۶) تو کار میں رانکو ساختی
کہ با آسمان نیز پرداختی
- (۷) تو نیکی کن بمسکین و تہی دست
کہ نیکی خود سیر گرد و دعا را
- (۸) از این پز مردگی مارا غمی نیست
کہ گل را زندگانی جزد می نیست
- (۹) جواب داد مر با تو آشنائی نیست
کہ رہزنی تو و من نام پاسبان دارم
- (۱۰) بہ خار جہل پای خویش مخراش
براہ نیک بختاں آشنا باش
- (۱۱) شعلہ ای از خاک او باز آفریں
آں طلب آں جستجو باز آفریں
- (۱۲) سرشاخ گل طاری یک سحر
ہمہ گفت با طاران دگر

5. (A) Translate the passages in English or Urdu or Marathi (any

two) :

[15]

(۱) پس از آن هنگام بازگشت شاه بازاری کنان سرراهش را گرفت و این بازارش به گوش یوسف سید۔ چنان دروی موثر افتاد کہ بید رنگ دستور داد بہ خلوت گاہ خاصش بیارورند تا شمه ای از حالش پرسید۔ همینکہ یوسف بہ خلوت گاہ رفت و از نحوغای سیاه آرمید، حاجب از در آمد کہ آن زن پیر منتظر دستورا است۔ گفت حاجتش را روا او درددلش را کن حاجب گفت، حاجت خود با من باز نمی گوید، پس رخصت داد تا زن داخل شود۔ زن چون گل خنداں شادماں در آمد و دہان پر خندہ را بہ دعای یوسف گشود، یوسف چون خندہ و شادلی زن را دیدم نام و نشان را پرسید۔

(۲) دو امیر زادہ در مصر بودند۔ یکے علم آموخت و دیگرے مال اندوخت۔ عاقبت الامر این یکے علامہ گشت و آں دیگر عزیز مصر شد۔ پس این تو انگر بہ چشم حقارت در فقیہہ نظر کردے و گفتے من بہ سلطنت رسیدم و تو بچناں در مسکنت بماندی گفت ای برادر شکر نعمت باری عزاسمہء بچناں بر من افزوں تراست کہ میراث پیغمبراں یا تم یعنی علم و ترا میراث فرعون و ہا مان رسید یعنی ممال مصر۔

(۳) پادشاہے با غلام عجمی در کشتی نشست و غلام دیگر دریا را ندیدہ بود، و محنت کشتی نیاز مودہ۔ گریہ و زاری در نہاد۔ ولرزہ بر اندامش افتاد۔ ملک را عیش از منغف بود کہ طبع نازک تحمل امثال این صورت نہ بند و چارہ نداشتند۔ حکیمے در آں کشتی

بود۔ ملک را گفت اگر خرمان دہی من او را بطریقے خاموش گردانم۔ گفت
غایت لطف و کرم باشد بفرمودتا غلام را بدریا انداختند چند نوبت غوطہ خورد۔ از
آن پس مویش گرفتند و پیش کشتی آوردند و بدو دست درسکان کشتی آویختند۔
چوں بر آمد بگوشہ نشست و قرار یافت۔

(۴) پادشاہِ رالازم است کہ در ہمہ حال رسمِ توکل فرو نگذارد تا عنایتِ الہی کارہائے
او را چنانکہ باید و شاید بر آوردہ اند کہ روزے پادشاہے از عالمے پرسید کہ
نصرتِ اہل ایمان در چند چیز است گفت در دو چیز، یکے در ادائے نماز و دیگر
توکل بر کرم کارساز۔ پادشاہ بنائے کار خود بریں دو چیز نہاد و این دو خصلت
را عادت کرد۔

(B) Translate the unseen English passage in Persian, Urdu or
Marathi : [10]

The goals of our present system of primary and secondary schooling are to prepare students for the examination system which will take them to the best technical institutions in the country while the teaching of science and mathematics has over upgraded. The teaching of humanities and social sciences continues to be straight jacketed in grotesque ways. Those areas of the Indian reality which ought to form the proper subjects like caste.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-112

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

SANSKRIT

(सुरभारती)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

All questions are compulsory.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

1. 'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी कोणत्याही दोहोंचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा : [20]

Translate each *two* from Sections 'A' and 'B' into Marathi or English :

'अ' विभाग/Section 'A'

(i) सहोदकमाहार्योदकं वा सेतुं बन्धयेत्। अन्येषां वा बध्नतां भूमिमार्गवृक्षोपकरणानुग्रहं कुर्यात्, पुण्यस्थानारामाणां च। संभूयसेतुबन्धादपक्रामतः कर्मकरबलीवर्दाः कर्म कुर्युः। व्ययकर्मणि च भागी स्यात्, न चांशं लभेत। मत्स्यप्लवहरितपण्यानां सेतुषु राजा स्वाभ्यं गच्छेत्। दासाहितकबन्धुनशृण्वतो राजा विनयं ग्राहयेत्।

P.T.O.

(ii) स यथा वीणायै वाद्यमानायै न बाह्यञ्छब्दाञ्छ्वनुयाद् ग्रहणाय। वीणायै तु ग्रहणेन वीणावादस्य वा शब्दो गृहीतः।

स यथाऽऽर्द्धेधाग्नेरभ्याहितस्य पृथग्धूमा विनिश्चरन्त्येवं वा अरेऽस्य महतो भूतस्य निश्चसितमेतद्यदृग्वेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्वाङ्गिरस इतिहासः पुराणं विद्या उपनिषदः श्लोकाः सूत्राणि अनुव्याख्यानानि व्याख्यानानीष्टं हुतमाशितं पायितमयं च लोकः परश्च लोकः सर्वाणि च भूतानि।

(iii) तत्र तत्तद्धनियानां महापुरुषाणां मूर्तयः स्थापिताः आसन्। तत्तद्देशीयाः ध्वजाः आस्फलन्त। उपरि अमेरिकायां प्रथमं पदार्पणं कुर्वतः कोलम्बसस्य तैलचित्रम् अलम्बत। दशवादनवेलायां परिषदः कार्याध्यक्षाः डॉ. बॅरोज्-महोदयाः सभाध्यक्षैः कार्डिनल गिबन्स इत्यैतैः सह सभागृहं प्रविष्टाः। तेषाम् अनुवदं कार्डिनल मैसारिक तथा च अन्ये प्रतिनिधयः आसन्।

‘ब’ विभाग/Section ‘B’

- (i) आलोक्य पापचरितैः प्रसभप्रविष्टै
ग्रंस्तामरातिनिवहैर्निजमातृभूमिम्।
क्लेशान् सुट्टुः सहतमानवधीर्य धीर
त्वं युध्यसे रिपुबलेन ततोऽसि वन्द्यः॥
- (ii) वार्ता च कौतुकवती विमला च विद्या
लोकोत्तरः परिमलश्च कुरङ्गनाभेः।
तैलस्य बिन्दुरिव वारिणि दुर्निवार-
मेतत्त्रयं प्रसरति स्वयमेव भूमौ॥

- (iii) कर्ण मद्बचनं तात शृणु सत्यभृतां वर।
ब्रुवतोऽद्य महाबाहो सौहृदात् परमं हितम्॥
उपायास्यति शक्रस्त्वां पाण्डवानां हितेप्सया।
ब्राह्मणच्छद्मना कर्ण कुण्डलोपजिहीर्षया॥

2. 'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या : [20]
Explain with reference to the context any two from each Section
'A' and Section 'B' :

'अ' विभाग/Section 'A'

- (i) सोत्साहं जायते सैन्यं भग्ने भङ्गमवाप्नुयात्।
(ii) निवृत्तपरिहारान् पितेवानुगृहणीयात्।
(iii) एतानि दष्टमात्राणामायुषः प्रतिपत्तयः।

'ब' विभाग/Section 'B'

- (i) आयुषः प्रक्षयं गत्वा मृत्योर्वशमुपैष्यसि।
(ii) फलन्ति काकतालीयं तेभ्यः प्राज्ञा न बिभ्यति।
(iii) जन्मिनो मानहीनस्य तृणस्य च समा गतिः।

3. 'चन्द्रापीडस्य विद्याग्रहणम्' पाठाचे रसग्रहण करा. [20]

Critically appreciate the lesson 'चन्द्रापीडस्य विद्याग्रहणम्'.

किंवा/Or

नवीन गांव वसविताना काय करावयास हवे या विषयी कौटिल्याचे मार्गदर्शन.

Guidance of कौटिल्य regarding establishment new village.

4. व्याघ्रीतनयसंवाद हा आधुनिक काव्याचा नमुना आहे. यावर चर्चा करा. [20]

Discuss on व्याघ्रीतनयसंवाद as a modern poetry.

किंवा/Or

पाण्डुरंगाष्टकम् यातील तत्त्वज्ञान स्पष्ट करा.

Explain philosophy in पाण्डुरंगाष्टकम्.

5. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा : [20]

Write critical notes on any *two* of the following :

(i) याज्ञवल्क्यांनी मैत्रेयीला केलेला उपदेश.

Preaching of याज्ञवल्क्य to मैत्रेयी.

(ii) भारतवीरप्रशस्तिः।

(iii) गौतमस्य चातुर्यम्।

(iv) हेमन्तवर्णनम्।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-115

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

ARABIC

General Paper I

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

1. Translate into English *or* Urdu *or* Marathi any *two* of the following passages : [20]

(الف) حامدٌ يذهبُ إلى الشوقِ صباحاً ويفتحُ الدُّكَّانَ ويجلسُ في الدُّكَّانِ إلى العِشاءِ وَيَرْجِعُ إلى البيتِ ليلاً. ماجدٌ يذهبُ إلى المسجدِ وَيَذْكُرُ اللهَ. وَيَعْبُدُهُ في الليلِ والنَّهارِ. أنا أركبُ. الدَّرَاجَةَ عِنْدَ الشَّجَرَةِ وَاسْبَحُ في البركةِ وَأَفْرَحُ. أنتَ تَدْخُلُ الفِصْلَ الآنَ. وَتَقْرَأُ الكِتَابَ. وَلَقْرَأُ الدَّرْسَ وَتَكْتُبُ الأَمْلَاءَ. وَتَسْمَعُ كَلَامَ الأُسْتَاذِ. سَلِمَى تَدْخُلُ المَطْبَخَ وَتَغْسِلُ الأَنَاءَ.

(ب) هذهُ جُنيَّةٌ حَامِدٍ. هذا سُورُ الجَنيَّةِ. هذا بابُ الجَنيَّةِ. في جُنيَّةِ حَامِدٍ شَجَرٌ. وَرُدٌّ. زَهْرٌ. بَرَكةٌ سَمَكَةٌ. هذا نَهْرُ الجَنيَّةِ. هذا بستانِي الجَنيَّةِ. ذالكَ وَلَدُ البُستانِي. هذه شَجَرَةٌ وَرُدٌّ تِلْكَ شَجَرَةٌ تَفَّاحٍ. هذه زَهْرَةٌ يَنْفَسِحُ. تِلْكَ زَهْرَةٌ فُلٌّ. هذه بَرَكةٌ الجَنيَّةِ. تِلْكَ سَهَكَةٌ البَرَكةِ. جُنيَّةٌ حَامِدٍ كَبِيرَةٌ. بابُ الجَنيَّةِ مَفْتُوحٌ. لِيستانِي الجَنيَّةِ نَشِيطٌ. وَلَدُ البُستانِي صَغِيرٌ. وَهُوَ نَشِيطٌ جَدًّا.

P.T.O.

(ج) رَأَيْتُ هَلَالَ رَمَضَانَ يَوْمَ السَّبْتِ وَفَرَحْتُ بِرُويَةِ الْهَلَالِ - وَصُمْتُ يَوْمَ
الْأَحَدِ وَمَا تَعَبْتُ قَالَ وَالِدِي يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ هَلْ أَنْتَ صَائِمٌ - يَا مَا جَدُّ
الْيَوْمِ؟ قُلْتُ نَعَمْ يَا أَبِي وَ أَصُومُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ كُلَّ يَوْمٍ - فَرَحَ وَالِدِي
وَدَعَا لِي بِالْخَيْرِ وَقَالَ هَذَا الشَّهْرُ شَهْرٌ مُبَارَكٌ شَهْرٌ خَيْرٌ وَ بَرَكَاتُهُ شَهْرٌ
صَدَقَةٌ - وَعِبَادَةٌ - فِيهِ لِيَّةٌ مُبَارَكَةٌ - هِيَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ وَهِيَ خَيْرٌ مِنَ الْفِ شَهْرٍ - فِيهَا
نَزَلَ الْقُرْآنُ الْكَرِيمُ -

2. Translate and explain the following poem :

[20]

بِاسْمِ اللَّهِ حَمَلْتُ الْقَلَمَ
وَ كَتَبْتُ بِهِ رَقْمًا رَقْمًا
بِسْمِ اللَّهِ رَفَعْتُ عِلْمًا
بِسْمِ اللَّهِ حَمَلْتُ الْقِيَمَ
فَا حَذَرَفَا حَذَرُمِنَ الشَّيْطَانِ
يَا قَلَمِي يَا طَوْعَ بِنَانِي
لَا تَعْشِقْ غَيْرَ الْإِيمَانِ
لَا تَرْسِمْ غَيْرَ الْاَوْطَانِ
يَا قَلَمِي فَيَلِكِ الْمَسْتَقْبَلِ
يَا قَلَمِي بَلْ أَنْتَ الْمَشْعَلُ
أَنْتَ الْاَوْفَى أَنْتَ الْاَجْمَلُ
أَنْتَ اَسْمَاءُ الْعَذْبِ السَّلْسَلُ

3. Define and illustrate any *two* of the following grammar : [20]

- (١) أَسْمَاءُ الْإِشَارَةِ
- (٢) حُرُوفُ الْهَجَاءِ
- (٣) الْمُوصُوفُ وَالصَّيْفَةُ
- (٤) الْأَصْنَافُ

4. Write the short notes on any *two* of the following : [20]

- (١) الشَّعْرُ الْجَاهِلِيُّ
- (٢) حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ
- (٣) أَهْمِيَّةُ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ
- (٤) إِمْرَأُ الْقَيْسِ

5. (A) Translate the following sentences into English (any *five*) : [10]

- (١) فِي الثَّلَاجَةِ تَفَّاحٌ -
- (٢) ذَلِكَ الْمُدْرَسُ مَشْغُولٌ
- (٣) هِيَ مَشْغُولَةٌ فِي مَكْتَبِهَا
- (٤) هَذِهِ الْمُدْرَسَةُ جَيِّدَةٌ -
- (٥) وَالِدِي عَامِلٌ فِي غُرْفَتِهِ -
- (٦) الْكُرْسِيُّ مُرِيحٌ -
- (٧) لَوْنُ سَيَّارَتِهِ جَمِيلٌ -
- (٨) الْبِنْتُ الصَّغِيرَةُ لَاعِبَةٌ -

(B) Translate the following sentences into Arabic (any *five*): [10]

- (1) No, his college is closed.
- (2) He is going to his friend.
- (3) There is a student in the class.
- (4) His office is far from his home.
- (5) The new teacher is a tall man.
- (6) On the window there is curtain.
- (7) There is a table in the room.

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-116

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

ECONOMICS

G-1 : Indian Economy : Problems and Prospects

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
 - (i) What is Developing Economy ? State the characteristics of Indian Economy as a Developing Economy.
 - (ii) Explain the causes of overpopulation and write the measures to control the population in India.

2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
 - (i) What is unemployment ? Explain the causes of unemployment in India.
 - (ii) State the causes of suicide of farmers in India and explain the preventive measures on suicide of farmers.

P.T.O.

3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
- (i) Explain in detail progress and problems of Iron & Steel Industry in India.
- (ii) What is Industrial Dispute ? Explain the causes of Industrial Dispute.
4. Attempt any *one* of the following questions : [20]
- (i) What is Economic Planning ? Explain the various types of Economic Planning.
- (ii) Explain the role of Cooperative in economic development in Maharashtra.
5. Write short notes on any *two* of the following : [20]
- (i) Quality of population
- (ii) Low productivity of agriculture in India
- (iii) Sugar industry in India
- (iv) Objectives of 12th Five Year Plan.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (i) विकसनशील अर्थव्यवस्था म्हणजे काय ? विकसनशील अर्थव्यवस्था म्हणून भारतीय अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये सांगा.

(ii) भारताच्या अतिरिक्त लोकसंख्येची कारणे सांगून लोकसंख्या नियंत्रणासाठीचे उपाय लिहा.

2. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

(i) बेकारी किंवा बेरोजगारी म्हणजे काय ? भारतातील बेकारीची किंवा बेरोजगारीची कारणे सांगा.

(ii) भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येची कारणे सांगून शेतकरी आत्महत्या रोखण्याचे उपाय स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

(i) भारतातील लोह-पोलाद उद्योगाची प्रगती आणि समस्या स्पष्ट करा.

(ii) औद्योगिक कलह म्हणजे काय ? औद्योगिक कलहाची कारणे स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

(i) आर्थिक नियोजन म्हणजे काय ? आर्थिक नियोजनाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

(ii) महाराष्ट्राच्या आर्थिक विकासात सहकाराची भूमिका स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात टीपा लिहा : [20]

(i) लोकसंख्येची गुणवत्ता

(ii) भारतीय शेतीची अल्प उत्पादकता

(iii) भारतातील साखर उद्योग

(iv) बाराव्या पंचवार्षिक योजनेची उद्दिष्ट्ये.

[5501]-EXT-116

G-1 : Agricultural Economics

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :- (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* question of the following : [20]
 - (a) What is Agricultural Economics ? Explain nature, scope and importance of Agricultural Economics.
 - (b) What is Agricultural Productivity ? Explain the causes of low productivity of Agriculture in India.

2. Attempt any *one* question of the following : [20]
 - (a) What are the causes of farmers suicide in India ? Give the measures to prevent farmers' suicide.
 - (b) What is Co-operative Marketing ? Explain the merits and demerits of Co-operative Marketing in India.

3. Attempt any *one* question of the following : [20]
 - (a) Define Agricultural Labour. Explain the features and types of Agricultural Labour.
 - (b) What are the sources of Agricultural Finance ? Explain the problems of Agricultural Finance.

4. Attempt any *one* question of the following : [20]
- (a) State the importance of irrigation in Agriculture. Explain the types of New Irrigation System.
- (b) State the objectives of W.T.O. Explain in detail Agreement on Agriculture of W.T.O.
5. Write short notes on (any *two*) : [20]
- (a) Green Revolution
- (b) Agricultural Price Policy
- (c) Role of Micro-Finance
- (d) Role of farmer in Water Management.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) कृषी अर्थशास्त्र म्हणजे काय ? कृषी अर्थशास्त्राचे स्वरूप, व्याप्ती आणि महत्व स्पष्ट करा.
- (ब) कृषी उत्पादकता म्हणजे काय ? भारतातील कृषी उत्पादकता कमी असण्याची कारणे स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (अ) भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येची कारणे कोणती आहेत ? शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या रोखण्यासाठी उपाययोजना सांगा.

(ब) सहकारी विपणन व्यवस्था म्हणजे काय ? भारतातील सहकारी विपणन व्यवस्थेचे गुण-दोष स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

(अ) शेतमजुराची व्याख्या द्या. शेतमजुराची वैशिष्ट्ये आणि प्रकार स्पष्ट करा.

(ब) शेती कर्जपुरवठ्याचे मार्ग सांगून शेती कर्जपुरवठ्याच्या समस्या स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

(अ) शेतीतील सिंचनाचे महत्त्व सांगून नवीन सिंचनाच्या पद्धतीचे प्रकार स्पष्ट करा.

(ब) जागतिक व्यापार संघटना (W.T.O.)ची उद्दिष्टे सांगून शेतीविषयक करार सविस्तर स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(अ) हरीत क्रांती

(ब) कृषी किंमत धोरण

(क) सूक्ष्म वित्ताची भूमिका

(ड) जल व्यवस्थापनातील शेतकऱ्याची भूमिका.

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-117

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

POLITICAL SCIENCE

G-1 : Indian Government and Politics

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* question of the following : [20]
 - (a) Explain salient features of the Indian Constitution.
 - (b) Discuss the issues of Regional Imbalance in India.

2. Attempt any *one* question of the following : [20]
 - (a) Explain the structure and functions of Rajya Sabha.
 - (b) Explain the structure, powers and functions of Election Commission.

3. Attempt any *one* question of the following : [20]
 - (a) Explain the powers, functions and role of the President.
 - (b) Explain the important features of Indian Party System and explain importance of regional Political Parties.

P.T.O.

4. Attempt any *one* question of the following : [20]

- (a) Explain the salient features of Indian Federation.
(b) Explain the importance of caste and religion in Indian Politics.

5. Write short notes on any *two* of the following : [20]

- (a) Fundamental Duties
(b) Speaker of Lok Sabha
(c) Reasons for the rise of O.B.C. Politics
(d) Role of Regional Political Parties in Indian Politics.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) भारतीय राज्यघटनेची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
(ब) भारतातील प्रादेशिकवादांच्या समस्यांची चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) राज्यसभेची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.
(ब) निवडणूक आयोगाची रचना, अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) राष्ट्रपतीची भूमिका, अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
(ब) भारतीय राजकीय पक्षपद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगून प्रादेशिक पक्षांचे महत्व स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) भारतीय संघ राज्याची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
(ब) भारतीय राजकारणातील 'जात व धर्म' या घटकांचे महत्व सांगा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात टिपा लिहा : [20]
(अ) मुलभूत कर्तव्ये
(ब) लोकसभा सभापती
(क) ओ.बी.सी. राजकारणाच्या उदयाची कारणे
(ड) भारतीय राजकारणातील प्रादेशिक पक्षांची भूमिका.

[5501]-EXT-117

G-1 : Modern Indian Political Thought

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :- (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain Mahatma Jyotiba Phule's views on Shudra-Atishudra.
 - (b) Explain M.G. Ranade's understanding of British Rule in India and his views on state and economy.

2. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Explain B.G. Tilak's views on Swarajya.
 - (b) Discuss M.K. Gandhi's theory of Satyagraha and forms of Satyagraha.

3. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Discuss Dr. B.R. Ambedkar's critique of caste system and ways to annihilate the caste system in India.
 - (b) Explain M.N. Roy's critique on Marxism.

4. Answer any *one* of the following : [20]
 - (a) Discuss V.D. Savarkar's critique of British Rule in India.
 - (b) Explain Abul Kalam Azad's views on Communal Harmony.

5. Write notes on (any two) : [20]

- (a) V.D. Savarkar's theory of Hindutva
- (b) Mahatma Phule's views on Sarvjanik Satyadharma
- (c) M.G. Ranade's Liberalism
- (d) Abul Kalam Azad's Interpretation of Islam.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) महात्मा ज्योतिबा फुले यांचे शुद्र अतिशुद्र या संबंधीचे विचार स्पष्ट करा.
- (ब) म.गो. रानडे यांचा भारतातील ब्रिटीश शासन आणि राज्य व अर्थव्यवस्था बाबतचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) लोकमान्य टिळकांचे स्वराज्यविषयक विचार स्पष्ट करा.
- (ब) महात्मा गांधीचा सत्याग्रहाचा सिद्धांत व सत्याग्रहाचे मार्ग यांची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची जातीव्यवस्थे बाबतचे विचार व जाती व्यवस्था निर्मूलनाचे सुचविलेले मार्ग यांची चर्चा करा.
- (ब) एम.एन. रॉय यांची मार्क्सवादावरील समीक्षा स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

(अ) वि.दा. सावरकरांनी केलेली भारतातील ब्रिटीश शासनावरील समीक्षेची चर्चा करा.

(ब) अबुल कलाम आझाद यांचा 'सांप्रदायिक ऐक्य' याबाबतचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा : [20]

(अ) वि.दा. सावरकरांचे हिंदुत्वाबाबतचे विचार

(ब) महात्मा फुलेंचा सार्वजनिक सत्यधर्माचा विचार

(क) महादेव गोविंद रानडे यांचा उदारमतवाद

(ड) अबुल कलाम आझाद प्रणित इस्लामचा अन्वयार्थ.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-118

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY (General)

[G-1 : Chh. Shivaji and His Times (1630-1707 A.D)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
 - (a) Explain the Marathi sources to study Chh. Shivaji and his times.
 - (b) Explain the concept 'Swarajya', 'Chauthai' and 'Sardesmukhi'.
2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
 - (a) Explain as how did Chh. Shivaji Maharaj lay the foundation (upto 1656 A.D.) of the Swarajya.
 - (b) What were the reasons for the coronation of Chh. Shivaji Maharaj ?
3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
 - (a) Explain the Chh. Shivaji Maharaj's relations with the English.
 - (b) Explain the Chh. Sambhaji Maharaj's relations with the Portuguese.
4. Attempt any *one* of the following questions : [20]
 - (a) Evaluate the contribution of Chh. Rajaram Maharaj to the Maratha war of Independence.
 - (b) Explain the sources of Income of Maratha Kingdom.

P.T.O.

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (a) Rajmata Jijabai
- (b) 'Shiledars' and 'Bargirs'
- (c) Fort Administration
- (d) Balutedari system.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) शिवकालीन इतिहासाच्या अभ्यासाची मराठी भाषेतील साधने स्पष्ट करा.

(ब) 'स्वराज्य', 'चौथाई' आणि 'सरदेशमुखी' या संकल्पना स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) छ. शिवाजी महाराजांनी स्वराज्याची पायाभरणी (इ.स. 1656 पर्यंत) कशी केली ते स्पष्ट करा.

(ब) छ. शिवाजी महाराजांच्या राज्याभिषेकांची कारणे स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) छ. शिवाजी महाराज आणि इंग्रज यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.

(ब) छ. संभाजी महाराज आणि पोर्तुगीज यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (अ) छ. राजाराम महाराजांनी मराठ्यांच्या स्वातंत्र्य युद्धाला दिलेल्या योगदानाचे मूल्यमापन करा.
- (ब) मराठा राज्याच्या उत्पन्नाची साधने स्पष्ट करा.
5. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (अ) राजमाता जिजाबाई
- (ब) 'शिलेदार' आणि 'बारगीर'
- (क) किल्ले प्रशासन
- (ड) बलुतेदारी पद्धत.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-119

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

ANTHROPOLOGY

(G-1 : Introduction to Social and Cultural Anthropology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain the nature and scope of Anthropology. [20]

Or

Explain the characteristics of Tribal Economy.

2. What is Culture ? Explain the various features of culture. [20]

Or

Explain the nature of Law and Justice among Adivasis.

3. Explain the kinship behaviour among tribal communities. [20]

Or

Describe the *four* stages of Tribal Economy.

P.T.O.

4. Describe the types and functions of magic. [20]

Or

Describe the various ways of acquiring mates in tribal society.

5. Write notes on any *two* of the following : [20]

(i) Ape man

(ii) Shifting Cultivation

(iii) Totem

(iv) Anthropology and Sociology.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. मानवशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. [20]

किंवा

आदिवासी अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

2. संस्कृती म्हणजे काय ? संस्कृतीची विविध वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [20]

किंवा

आदिवासी समाजातील कायदा आणि न्यायदानाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

3. आदिवासी समाजातील आप्तसंबंधविषयक चालीरीती स्पष्ट करा. [20]

किंवा

आदिवासी अर्थव्यवस्थेच्या चार अवस्थांचे वर्णन करा.

4. जादूचे प्रकार आणि कार्ये यांचे वर्णन करा. [20]

किंवा

आदिवासी समाजातील वधू संपादनाच्या विविध पद्धती विशद करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा : [20]

(i) एप मानव

(ii) स्थलांतरित शेती

(iii) कुलचिन्ह

(iv) मानवशास्त्र आणि समाजशास्त्र.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-120

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

G-1 : GEOGRAPHY

(Gg-110 : Elements of Geomorphology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Answer in 20 words each (any ten) :

[20]

(i) Define geomorphology.

(ii) State any *two* branches of physical geography.

(iii) What is international date line ?

(iv) Who and when proposed continental drift theory ?

(v) State any *two* examples of metamorphic rock.

(vi) What is faulting ?

(vii) What is weathering ?

(viii) What is delta ?

(ix) What is mass wasting ?

(x) Define slope.

(xi) What is landslide ?

(xii) What is 'Tsunami' ?

(xiii) Write any *two* geographical features surrounding to your area.

P.T.O.

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
- (i) Shape and size of the earth.
 - (ii) Block mountain and rift valley.
 - (iii) Biological weathering.
 - (iv) Types of slope.
3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]
- (i) Explain nature of geomorphology.
 - (ii) Give classification of igneous rock with diagram.
 - (iii) Describe the landforms associated with erosional work of sea waves.
 - (iv) Elaborate the applications of geomorphology in human activities.
4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]
- (i) Describe interior of the earth with diagram.
 - (ii) What is earthquake ? Write the causes and effects of earthquake.
 - (iii) What is mechanical weathering ? Describe the process of mechanical weathering in detail.
 - (iv) Explain various types of mass wasting with diagram.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - (iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - (iv) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - (v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी **20** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दहा**) : [20]
- (i) भूरूपशास्त्राची व्याख्या लिहा.
 - (ii) प्राकृतिक भूगोलाच्या कोणत्याही **दोन** शाखा सांगा.

- (iii) आंतरराष्ट्रीय वार रेषा म्हणजे काय?
- (iv) खंडवहन सिद्धांत कोणी व कधी मांडला?
- (v) रूपांतरीत खडकाची दोन उदाहरणे द्या.
- (vi) प्रस्तरभंग म्हणजे काय?
- (vii) विदारण म्हणजे काय?
- (viii) त्रिभूज प्रदेश म्हणजे काय?
- (ix) विस्तृत झीज म्हणजे काय?
- (x) उताराची व्याख्या लिहा.
- (xi) भूमिपात म्हणजे काय?
- (xii) 'त्सुनामी' म्हणजे काय?
- (xiii) तुमच्या सभोवतालच्या परिसरातील कोणतेही दोन भौगोलिक भूदृश्य लिहा.

2. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) पृथ्वीचा आकार व आकृती
- (ii) गटपर्वत व खचदरी
- (iii) जैविक विदारण
- (iv) उताराचे प्रकार.

3. प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) भूरूपशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (ii) अग्निजन्य खडकांचे वर्गीकरण आकृतीसह स्पष्ट करा.
- (iii) सागरी लाटांच्या खनन कार्यामुळे निर्माण होणारे भूआकार सांगा.
- (iv) भूरूपशास्त्राची मानवीक्रिया प्रक्रियामधील उपयोजन थोडक्यात स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (i) पृथ्वीच्या अंतरंगाचे आकृतीसह वर्णन करा.
- (ii) भूकंप म्हणजे काय? भूकंपाची कारणे व परिणाम लिहा.
- (iii) कायिक विदारण म्हणजे काय? कायिक विदारणाची प्रक्रिया सविस्तर लिहा.
- (iv) शिलापदार्थांच्या हालचालींचे विविध प्रकार आकृतीसह स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-122

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

PUBLIC ADMINISTRATION

(G-1 : Principles of Public Administration)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
 - (1) Explain the meaning, nature and scope of Public Administration.
 - (2) Explain the traditional approach to the study of Public Administration.
2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
 - (a) Explain the objectives and types of training.
 - (b) Explain the types and budgetary process in India.
3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
 - (a) Explain the meaning and methods of Recruitment.
 - (b) Explain merits and demerits of Hierarchy.
4. Attempt any *one* of the following questions : [20]
 - (a) State the merits and demerits of Bureaucracy.
 - (b) Explain the bases of Departmental Organisation.

P.T.O.

5. Write short notes on (any two) : [20]
- (a) Significance of Public Administration
 - (b) Difference between Public and Private Administration.
 - (c) Leadership
 - (d) Span of Control.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
 - (1) लोकप्रशासनाचा अर्थ, स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - (2) लोकप्रशासनाचा अभ्यासाचा पारंपारिक दृष्टिकोण स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
 - (अ) प्रशिक्षणाचे हेतू व प्रकार स्पष्ट करा.
 - (ब) भारतातील अंदाजपत्रकाचे प्रकार व प्रक्रिया स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
 - (अ) भरतीचा अर्थ व पद्धती स्पष्ट करा.
 - (ब) अधिकारपदपरंपरेच्या तत्वाचे गुण व दोष स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
 - (अ) नौकरशाहीचे गुण-दोष सांगा.
 - (ब) संघटन खात्याचे आधारभूत घटक स्पष्ट करा.
5. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
 - (अ) लोक प्रशासनाचे महत्त्व
 - (ब) लोक प्रशासन व खाजगी प्रशासन यातील फरक
 - (क) नेतृत्व
 - (ड) नियंत्रण कक्षा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-123

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

PSYCHOLOGY

G-1 : General Psychology

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. (a) What is attention ? Explain in detail types of attention. [20]

Or

(b) What is frustration ? Explain the sources of frustration and types of motivational conflicts.

2. (a) Explain the goals of psychology and describe the different approaches of psychology. [20]

Or

(b) Explain the functions and importance of endocrine glands in human body.

3. (a) Explain the experiment of classical conditioning and describe the basic concepts related to classical conditioning. [20]

Or

(b) Explain the definition, nature of EQ. State the effects of emotions on health.

P.T.O.

4. (a) Explain the mentally challenged people. Describe its types and causes. [20]

Or

- (b) Write the definition of personality and explain the techniques of personality assessment.

5. Write short notes in **200-250** words each (any *two*) : [20]

- (i) Survey method and case study method
(ii) Neurotransmitters
(iii) Motivational cycle
(iv) Basic concepts in measurement of intelligence.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक त्या ठिकाणी सुबक आकृत्या काढा.
(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. (अ) अवधान म्हणजे काय ? अवधानाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

- (ब) वैफल्य म्हणजे काय ? वैफल्याची उगमस्थाने आणि प्रेरणासंघर्षाचे प्रकार स्पष्ट करा.

2. (अ) मानसशास्त्राची ध्येय स्पष्ट करा व विविध दृष्टीकोनाचे वर्णन करा. [20]

किंवा

- (ब) मानवी शरीरामधील अंतःस्रावी ग्रंथीचे कार्ये व महत्व विशद करा.

3. (अ) अभिजात अभिसंधानाचा प्रयोग स्पष्ट करून मुलभूत संकल्पनाचे वर्णन करा. [20]
किंवा
(ब) भावनिक बुद्धीमत्तेची व्याख्या, स्वरूप व मापन स्पष्ट करून भावनांचा आरोग्यावर होणारा परिणाम सांगा.
4. (अ) मतीमंद व्यक्तिचे प्रकार व कारणे सविस्तर स्पष्ट करा. [20]
किंवा
(ब) व्यक्तिमत्त्वाची व्याख्या लिहून, व्यक्तिमत्व मापनाची तंत्रे स्पष्ट करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दात थोडक्यात टिपा लिहा : [20]
(i) सर्वेक्षण पद्धती व वृत्त अभ्यास पद्धती
(ii) चेतापारेषक/नससंवाहक
(iii) प्रेरणा चक्र
(iv) बुद्धीमत्ता मापनाच्या मुलभूत संकल्पना.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-124

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

GANDHIAN THOUGHTS

G-1 : Introduction to Gandhian Thoughts

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Give brief introduction of Gandhiji's life. [20]

Or

Explain Gandhiji's views on 'Varnashramdharm'.

2. State Gandhiji's concept of Satya and Ahimsa and discuss interrelation between them. [20]

Or

Explain fully importance of Kheda and Bardoli Satyagraha.

3. Explain salient features of 'Ideal Satyagrahi' according to Gandhiji. [20]

Or

What is consistency between words and action derived by Mahatma Gandhi ?

4. Explain Gandhiji's views on Ends and Means. [20]

Or

Explain the basic characteristics of Gandhiji's personality and role as a 'Political Leader'.

P.T.O.

5. Write short notes in 100 words each (any four) : [20]
- (i) Impact of Bhagwadgita on Gandhiji
 - (ii) Sarvadharmasambhava
 - (iii) Any one sin
 - (iv) Concept of Sarvodaya
 - (v) Champaranya Satyagraha
 - (vi) Gandhiji's concept of 'fearlessness'

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. गांधीजीच्या जीवनाचा थोडक्यात परिचय करून द्या. [20]
किंवा
गांधीजीची वर्णाश्रमधर्म संकल्पना स्पष्ट करा.
2. म. गांधीची सत्य व अहिंसा संकल्पना सांगून त्यांच्यातील आंतरिक संबंधाची चर्चा करा. [20]
किंवा
खेडा व बार्डोली सत्याग्रहाचे महत्त्व सविस्तर विशद करा.
3. गांधीजीच्या मते 'आदर्श सत्याग्रही'च्या अंगी कोणते गुण असावेत ? [20]
किंवा
महात्मा गांधी यांनी सांगितलेले शब्द आणि कृती यांच्या सुसंगतीचे तत्त्व काय आहे ?
4. साध्य-साधनांबद्दलचा गांधीजीचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा. [20]
किंवा
गांधीजीच्या व्यक्तिमत्त्वाची ठळक वैशिष्ट्ये सांगून एक राजकीय नेता म्हणून त्यांची भूमिका स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा : [20]
- (i) गांधीजीवरील भगवद्गीतेचा प्रभाव
 - (ii) सर्वधर्मसमभाव
 - (iii) कोणतेही एक दूरीत
 - (iv) सर्वोदय संकल्पना
 - (v) चंपारण्य सत्याग्रह
 - (vi) गांधीजीची 'निर्भयता' संकल्पना.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-126

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

HISTORY OF CIVILIZATION

General Paper I

(Cultural History of Maharashtra : Upto 13th Century)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions (any *one*) : [20]

(i) Discuss the geographical features of Maharashtra.

Or

(ii) Explain the achievements of Yadavas of Devagiri in the History of Maharashtra.

2. Answer the following questions (any *one*) : [20]

(i) Write report on excavation Dayamabad and Inamgaon.

Or

(ii) Discuss the 'Gaongada' (Village Community) in Maharashtra.

P.T.O.

3. Answer the following questions (any one) : [20]

(i) Describe the internal and foreign trade in Maharashtra.

Or

(ii) Take a review of Sant Literature of Medieval Maharashtra.

4. Answer the following question (any one) : [20]

(i) State the philosophy of Mahanubhav Sect.

Or

(ii) Take a review of Prakrit Literature.

5. Write short notes on (any two) : [20]

(i) Concept of Civilization

(ii) Vakataka

(iii) Temples in Maharashtra

(iv) Jain Agam.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नाची उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

(i) महाराष्ट्राच्या भौगोलिक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

किंवा

(ii) महाराष्ट्राच्या इतिहासातील देवगिरीच्या यादवांची कामगिरी लिहा.

2. खालील प्रश्नाची उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

(i) दायमाबाद आणि इनामगांव येथील उत्खनन वृत्तांत लिहा.

किंवा

(ii) महाराष्ट्रातील 'गावगाडा' याची चर्चा करा.

3. खालील प्रश्नाची उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

(i) महाराष्ट्रातील अंतर्गत आणि परकीय व्यापार वर्णन करा.

किंवा

(ii) मध्ययुगीन महाराष्ट्रातील संत साहित्याचा आढावा घ्या.

4. खालील प्रश्नाची उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

(i) महानुभाव संप्रदायाचे तत्त्वज्ञान सांगा.

किंवा

(ii) प्राकृत साहित्याचा आढावा घ्या.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(i) संस्कृती संकल्पना

(ii) वाकाटाक

(iii) महाराष्ट्रातील मंदीरे

(iv) जैन आगम.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-127

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

HOME ECONOMICS

G-I : Household and General Economics

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Diagrams must be drawn wherever necessary.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **500** words each (any *one*) : [20]

(i) State the different methods of measuring price elasticity of demand.

(ii) Explain the primary and secondary functions of commercial banks.

2. Answer the following questions in **500** words each (any *one*) : [20]

(i) Explain the sources of family income and sources of family expenditure.

(ii) Explain the law of demand with a suitable example.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **500** words each (any *one*) : [20]
- (i) Explain the nature and importance of decision-making.
- (ii) Describe the different steps of Home Management.
4. Answer the following questions in **500** words each (any *one*) : [20]
- (i) Explain the importance of human values and goals in human life.
- (ii) Explain the elements of interior and exterior house decoration.
5. Write short notes on (any *two*) : [20]
- (i) Basic economics problems
- (ii) Functions of money
- (iii) Home management
- (iv) Economics law.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (ii) आवश्यक येथे सुबक आकृत्या काढा.
- (iii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iv) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **500** शब्दांत लिहा (कोणतेही **एक**) : [20]
- (i) मागणीची किंमत लवचिकता मोजण्याच्या विविध पद्धती सांगा.
- (ii) व्यापारी बँकांची प्राथमिक आणि दुय्यम कार्ये स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 500 शब्दांत लिहा (कोणतेही एक) : [20]
(i) कौटुंबिक उत्पन्नाचे मार्ग आणि कौटुंबिक खर्चाचे मार्ग स्पष्ट करा.
(ii) मागणीचा नियम सोदाहरण स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 500 शब्दांत लिहा (कोणतेही एक) : [20]
(i) निर्णय प्रक्रियेचे स्वरूप व महत्व स्पष्ट करा.
(ii) गृहव्यवस्थापनाच्या विविध टप्प्यांचे वर्णन करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 500 शब्दांत लिहा (कोणतेही एक) : [20]
(i) मानवी मुल्य आणि उद्दिष्टांचे यांचे मानवी जीवनातील महत्व स्पष्ट करा.
(ii) अंतर्गत आणि बहिर्गत गृहसजावटीचे घटक स्पष्ट करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
(i) मुलभूत आर्थिक प्रश्न
(ii) पैशाची कार्ये
(iii) गृह व्यवस्थापन
(iv) आर्थिक नियम.

Total No. of Questions—5+5+5]

[Total No. of Printed Pages—9

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-128

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. G-1 (A) : Defence Mechanism of India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Trace the growth of Indian Air Force since 1947. [20]

Or

Explain the characteristics, role and limitation of Signal Corps.

2. Describe the principles of Defence Administration. [20]

Or

Explain with the help of chart the organisation of Army Headquarter.

3. State the characteristics, role and limitation of Navy. [20]

Or

State with the help of chart the Higher Defence organization of India.

P.T.O.

4. What are the characteristics, role and limitation of Infantry ? [20]

Or

Explain the characteristics, role and limitation of Indian Air Force.

5. Write short notes on (any two) : [20]

(i) Army Service Corps (ASC)

(ii) Civil Defence

(iii) Central Reserve Police Force

(iv) National Security Council.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. 1947 पासून भारतीय वायुसेनेच्या विकासाचा आढावा घ्या. [20]

किंवा

संकेत दलाची वैशिष्ट्ये, कामे आणि मर्यादा स्पष्ट करा.

2. संरक्षण प्रशासनाची तत्वे विशद करा. [20]

किंवा

आराखड्याच्या साहाय्याने स्थलसेना कार्यालयाची संघटना स्पष्ट करा.

3. नौदलाची वैशिष्टे, कार्ये आणि मर्यादा सांगा. [20]

किंवा

आराखड्याच्या साहाय्याने भारतीय उच्चस्तरीय संरक्षण संघटना सांगा.

4. पायदलाची वैशिष्टे, कामे व मर्यादा कोणत्या ? [20]

किंवा

भारतीय वायुसेनेची वैशिष्टे, कामे व मर्यादा स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(i) सेना सेवा विभाग (ए.एस.सी.)

(ii) नागरी संरक्षण

(iii) केंद्रीय राखीव पोलिस दल

(iv) राष्ट्रीय सुरक्षा परिषद.

[5501]-EXT-128

D.S. G-1 (B) : Military Thinkers in 19th Century

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :- (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain the meaning, nature and effect of Cultural Revolution. [20]

Or

Explain Halford Mackinder's Heartland theory.

2. Explain Ludendorff's concept of Total War. [20]

Or

Explain Douhet's theory of Air Power.

3. Describe geopolitical theories by Karl Haushofer. [20]

Or

Describe in detail strategic thought by Clausewitz.

4. State the views of Mao Zedong about Guerrilla strategy. [20]

Or

Explain the military thought by Jomini.

5. Answer in brief (any two) : [20]

(i) J.F.C. Fuller

(ii) Jomini

(iii) Marshal Foch

(iv) Admiral A.T. Mahan.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. सांस्कृतीक क्रांतीचा अर्थ, स्वरूप आणि परिणाम स्पष्ट करा. [20]

किंवा

मॅकिन्डर यांचा मर्मभूमी सिद्धांत स्पष्ट करा.

2. लूडेनडॉर्फची सर्वकष युद्धाची संकल्पना स्पष्ट करा. [20]

किंवा

डूहेटचा हवाई शक्तीचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.

3. कार्ल हौशोफरचा भूराजनितीक सिद्धांत विशद करा. [20]

किंवा

क्लॉजविट्झचे सामरिक विचार विशद करा.

4. माओ झेडाँगचे गनिमी युद्धनिती विषयीचे विचार सांगा. [20]

किंवा

जोनिमीचे लष्करी विचार स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

(i) जे.एफ.सी. फुलर

(ii) जोमिनी

(iii) मार्शल फोच

(iv) अँडमिरल ए.टी. महान.

[5501]-EXT-128

D.S. G-1 (C) : Post-Cold War India's Security Environment

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Define Globalization. Explain in detail the impact of Globalization on India. [20]

Or

Describe in detail the India's Internal security challenges.

2. Explain in detail the non-military challenges of security. [20]

Or

Explain the new trends of terrorism.

3. Describe the India's status in New World Order. [20]

Or

Explain the structure and functions of E.U.

4. What are the various issues of Environment ? Explain. [20]

Or

What is N.C.T.C. ? N.C.T.C. is the best way of on terrorism. Explain.

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (i) Characteristics of Globalization
- (ii) Naxalism
- (iii) World Trade Organisation (W.T.O.)
- (iv) Structure of N.C.T.C.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. जागतिकीकरणाची व्याख्या देऊन जागतिकीकरणाचा भारतावरील परिणाम सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेची आव्हाने सविस्तर विशद करा.

2. सुरक्षेपुढील गैरलष्करी आव्हाने सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

दहशतवादाचे नविन पैलू स्पष्ट करा.

3. नविन जागतिक व्यवस्थेतील भारताचे स्थान विशद करा. [20]

किंवा

युरोपियन युनियनची रचना आणि कार्ये स्पष्ट करा.

4. पर्यावरणाचे विविध प्रश्न कोणते ? स्पष्ट करा. [20]

किंवा

एन.सी.टी.सी. म्हणजे काय ? एन.सी.टी.सी. दहशतवादावरील उत्तम मार्ग आहे. स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(i) जागतिकीकरणाची वैशिष्ट्ये

(ii) नक्षलवाद

(iii) विश्व व्यापार संघटना (W.T.O.)

(iv) एन.सी.टी.सी.ची रचना.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-129

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

SOCIAL WORK

(I) Social Reform Movements in India

(II) Introduction to Social Welfare and Social Services

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* question in 500 words : [20]

(1) Discuss the objectives and activities of Arya Samaj.

(2) Write an essay on origin and development of social services in India during British period.

2. Answer any *one* question in 500 words : [20]

(1) Discuss the Antyodaya Movement.

(2) State the social services for handicapped.

3. Answer any *one* question in 500 words : [20]

(1) State the planned provisions for social services for OBCs in India.

(2) Discuss the social reform movements by Mahatma Gandhi.

P.T.O.

4. Answer any *one* question in **500** words : [20]

(1) Discuss the specific social services for the deprived sections of the society.

(2) "Social Work leads to Social Welfare." Discuss.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

(1) Objectives of Brahma Samaj

(2) Gramdan Movement

(3) Social Welfare

(4) Problems of Unorganised Workers.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

1. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]

(1) आर्य समाजाचे उद्देश व उपक्रमांची सविस्तर चर्चा करा.

(2) भारतातील सामाजिक सेवेची ब्रिटीश काळातील सुरुवात व विकास यावर निबंध लिहा.

2. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]

(1) अंत्योदय चळवळीची चर्चा करा.

(2) अपंगांसाठीच्या सामाजिक सेवा लिहा.

3. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]

(1) भारतातील इतर मागासवर्गीयांसाठी असलेल्या सामाजिक सेवेच्या नियोजनबद्ध तरतुदी लिहा.

(2) महात्मा गांधींनी सामाजिक सुधारणेसाठी उभारलेल्या चळवळींची चर्चा करा.

4. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) दुर्लक्षित घटकांसाठीच्या विशेष सामाजिक सेवांची चर्चा करा.
 - (2) समाजकार्य सामाजिक सुधारणेला गती देते. चर्चा करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (1) ब्राह्मो समाजाचे उद्देश
 - (2) ग्रामदान चळवळ
 - (3) समाज कल्याण
 - (4) असंघटीत कामगारांच्या समस्या.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-130

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

MATHEMATICAL STATISTICS

(Discrete Probability and Probability Distributions)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Use of statistical tables and calculators is allowed.
 - (iv) Symbols have their usual meanings.

1. (a) Choose the *correct* alternative from the following : [1 each]
- (i) Which of the following statements is *true* ?
 - (A) Events A and A' form the partition of sample space Ω .
 - (B) Event A and sample space Ω forms the partition of the sample space Ω .
 - (C) Only two events cannot form partition of the sample space Ω .
 - (D) A and A' do not form partition of the sample space Ω .

P.T.O.

- (ii) If two dice are thrown, then probability that both outcomes are same is :
- (A) $1/36$
 (B) $1/6$
 (C) $12/36$
 (D) $8/36$
- (iii) If $E(X) = 1$ and $\text{Var}(X) = 4$. Let $Y = X - 2$, then $E(Y)$ and $\text{Var}(Y)$ is given by :
- (A) $-1, 4$
 (B) $1, 4$
 (C) $1, 2$
 (D) $0, 2$
- (iv) If $X \sim B(n_1, p)$ and $Y \sim B(n_2, p)$ also X and Y are independent, then the distribution of $X + Y$ is :
- (A) $B(n_1 + n_2, p)$
 (B) $B(n_1 + n_2, 2p)$
 (C) $B(n_1 + n_2, 1 - p)$
 (D) Not a Binomial distribution
- (v) If X and Y are independent random variables with cumulant generating function $K_X(t)$ and $K_Y(t)$ respectively, then the cumulant generating function of the random variable $X + Y$ is :
- (A) $K_X(t) * K_Y(t)$
 (B) $K_X(t) + K_Y(t)$
 (C) $K_X(t) - K_Y(t)$
 (D) $K_X(t)/K_Y(t)$

(b) State whether the following statements are true or false :
[1 each]

- (i) For Poisson random variable mean and variance are same.
- (ii) Geometric distribution satisfies the additive property.
- (iii) For random variables X and Y,
$$\text{Var}(X - Y) = \text{Var}(X) - \text{Var}(Y) - 2\text{Cov}(X, Y).$$
- (iv) An elementary event is an event containing only one element.
- (v) For a discrete sample space the number of elements in the sample space is uncountable.

(c) Answer the following : [2 each]

- (i) Define conditional probability of an event.
- (ii) For a probability distribution of a random variable X, obtain the mode of X :

X	P(x)
-1	1/8
0	3/8
1	2/8
1	2/8

- (iii) The Karl Pearson's coefficient of correlation between X and Y is -0.6. Hence obtain the correlation between $U = 2X + 3$, $V = 8Y - 4$.
- (iv) Let X is a Poisson random variable with mean 3. Obtain the third cumulant of X.
- (v) Define degenerate distribution and find its mean.

2. Attempt any *four* of the following :

[4×5=20]

- (a) Define the following terms :
- (i) Complement of an event
 - (ii) Exhaustive events
 - (iii) Mutually exclusive events
 - (iv) Sure event
 - (v) Relative complement of an event.
- (b) Define Bernoulli random variable with an illustration. Also find its mean and variance.
- (c) If $P(A) = 0.2$, $P(B) = 0.5$, $P(A \cap B) = 0.1$, then calculate $P(A \cup B)$ and $P(A \cap B')$.
- (d) The p.m.f. of a discrete random variable X is given by :

$X = x$	$P(X = x)$
-2	$\frac{1}{12}$
-1	$\frac{1}{6}$
0	$\frac{1}{6}$
1	$\frac{1}{4}$
2	$\frac{1}{3}$

Calculate :

- (i) Median
 - (ii) $E(2X + 1)$.
- (e) Give classical definition of probability. State the axioms of the probability.

- (f) If X and Y are two independent random variables, then show that $E(XY) = E(X).E(Y)$. Hence comment on their correlations.

3. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (a) Define Poisson random variable with parameter m . Derive its moment generating function.

- (b) With usual notations prove that :

$$E(X - k)^2 = \text{Var}(X) + [E(X) - k]^2$$

where k is a constant.

- (c) An urn contains 6 blue and 4 red balls. Three balls are drawn at random without replacement. What is the expected number of red balls that will be obtained ?

- (d) For a binomial random variable $X \rightarrow B(n, p)$, show that :

(i) $E\left(\frac{X}{n}\right) = p$

(ii) $E\left(\frac{X}{n} - p\right)^2 = -\text{Cov}\left(\frac{X}{n}, \frac{n - X}{n}\right)$.

- (e) A man rolls a fair die repeatedly until he gets a number which is perfect square. Calculate the probability that he will require 5 throws.

- (f) For two discrete random variables X and Y :

$$\text{Var}(X) = \text{Var}(Y) = 2, \text{Cov}(X, Y) = \frac{1}{2}$$

Find :

(i) $\text{Var}(4X - 3Y)$

(ii) $\text{Corr}\left(\frac{X + 5}{2}, \frac{Y - 6}{3}\right)$.

4. Attempt any *two* of the following : [2×10=20]

(a) Define central moments. Derive the relationship between the first four central moments and raw moments. [10]

(b) (i) State and prove Baye's theorem. [8]

(ii) Define Pairwise independence of three events. [2]

(c) The joint probability distribution of (X, Y) is given by :

	Y	0	1
X			
0		1/10	2/10
1		4/10	3/10

Find :

(i) $E(X/Y = 1)$ [5]

(ii) $V(Y/X = 0)$. [5]

(d) State p.m.f. of hypergeometric distribution. Find mean and variance of the distribution. [10]

5. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

(a) (i) If X and Y are two discrete random variables with p.m.f. given by :

$$P(X = x, Y = y) = c(2x + 5y) \quad x = 1, 2; y = 1, 2$$

$$= 0 \quad \text{o.w.}$$

Find :

(I) The value of c

(II) Marginal p.m.f. of X and Y

(III) Are X and Y independent ? Justify. [2+4+4]

(ii) Let $X \rightarrow$ Poisson (m) such that $P(X = 2) = \frac{3}{4}P(X = 1)$.

Find :

(I) $P(X = 0)$

(II) most probable value of X . [5]

(iii) Let $M_X(t) = \left(\frac{1}{3} + \frac{2}{3}e^t\right)^4$, identify the distribution of X

hence compute :

(I) $P(X \geq 1)$

(II) $P(X = 3)$. [5]

(b) (i) If X and Y are independent random variable, then show that :

$$K_r(X + Y) = K_r(X) + K_r(Y)$$

where $K_r(X)$ is the r th cumulant of X . [5]

(ii) If A and B are the two events on a sample space Ω with usual notations, prove that :

$$P(A) = P(A/B) \cdot P(B) + P(A/B') \cdot P(B'). [5]$$

(iii) If X_1 and X_2 are independent Poisson random variables with parameters m_1 and m_2 respectively, derive the conditional distribution of the random variable $Y = X_1/(X_1 + X_2 = n)$, where n is a non-negative integer. [5]

(iv) If X_1 and X_2 are independent Poisson random variables with parameters 2 and 4 respectively, find :

(I) $E[X_1/(X_1 + X_2 = 6)]$

(II) $\text{Var}[X_1/(X_1 + X_2 = 5)]$. [5]

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-131

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

OPTIONAL ENGLISH

Paper-I

Text Prescribed : Interface

(English Literature and Language)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in about **80** words each (any *three*) : [15]

(i) Write a note on the childhood memories of Kalam.

(ii) What does the author mean by saying that there should be a “Bharat Brand of English” ?

(iii) Attempt a character sketch of Leslie.

(iv) Explain the theme of the story ‘A Day’s Wait’.

(v) Bring out the significance of the title ‘Toasted English’.

2. (A) Answer the following questions in about **80** words each (any *three*) : [15]

(i) Define Sonnet and explain the characteristic features of the Shakespearean sonnet with reference to ‘Sonnet 29’.

P.T.O.

- (ii) What is the central idea of the poem 'The World is Too Much With Us' ?
 - (iii) Examine 'The Listeners' as a poem of magic realism.
 - (iv) Do you agree with Kirkup's view 'No men are strange, no countries are foreign' ? Explain.
 - (v) How does Wordsworth comment on modern civilization in 'The World is Too Much With Us'.
- (B) Write short notes on the following (any *two*) : [10]
- (i) Human Language and Animal Communication.
 - (ii) Arbitrariness as a characteristic of language.
 - (iii) Expressive function of language.
 - (iv) Directive function of language.
3. Answer the following questions in about **120** words each (any *two*) : [16]
- (i) Do you agree that 'Upper Division Love' is story of film crazy youth. Explain.
 - (ii) How does the film crazy youth take revenge of Sunderbala ?
 - (iii) Attempt a character sketch of Okeke.
 - (iv) Comment on the themes of love and marriage as presented in 'Marriage is a Private Affair'.
4. Answer the following questions in about **120** words each (any *two*) : [16]
- (i) Bring out the significance of the title of the poem 'The Road Not Taken'.
 - (ii) What request does the speaker make to the sun in 'The Sun Rising' ?
 - (iii) Write a note on the central theme of the poem 'The Mountain and the Squirrel'.
 - (iv) Comment on the racial discrimination depicted in the poem 'Ballad of the Landlord'.

5. Answer the following questions in about **120** words each
(any *two*) : [16]
- (i) Attempt a character sketch of stranger in 'Lithuania'.
 - (ii) Comment on the setting of 'Lithuania'.
 - (iii) Discuss the major themes of the play 'Swansong'.
 - (iv) Write a note on the tragic life of Vasili Svetlovidoff.
6. (A) Write a note in about **50** words each (any *one*) : [4]
- (i) Morphology as a science of words.
 - (ii) Difference between phonetics and phonology.
- (B) (1) Identify the number of phonemes in the following words
(any *two*) : [2]
- (i) Best
 - (ii) Shine
 - (iii) Catch
 - (iv) Bird.
- (2) Identify the structure of the following words in terms
of C and V (any *three*) : [3]
- (i) cook
 - (ii) bat
 - (iii) play
 - (iv) about
 - (v) and.
- (3) Identify the vowels in the following words
(any *three*) : [3]
- (i) moon
 - (ii) fan
 - (iii) boll
 - (iv) bring
 - (v) jet.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-133

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

COMMERCE

[G-1 : Organisation of Commerce]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* question of the following : [20]

(1) What is Commerce ? Explain the importance of Commerce.

Or

(2) What is Wholesale Trade ? Explain the functions of Wholesale Trade.

2. Attempt any *one* question of the following : [20]

(1) Define the term 'Money'. Explain the functions of Money.

Or

(2) What is Retail Trade ? Give the service of Retail Trade.

3. Attempt any *one* question of the following : [20]

(1) What is Marketing ? Explain elements and objectives of Marketing.

Or

(2) Explain the factors affecting selection of Media.

4. Attempt any *one* question of the following : [20]

(1) What is Internal Trade ? Explain functions and importance of Internal Trade.

Or

(2) Comment on 'Education and Training in Advertising.'

P.T.O.

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (a) Explain the functions of Retail Trade.
- (b) Explain elements of Marketing Mix.
- (c) Internet Advertising.
- (d) Explain the functions of Storage.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नाची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]

(1) वाणिज्य म्हणजे काय? वाणिज्याचे महत्व स्पष्ट करा.

किंवा

(2) घाऊक व्यापार म्हणजे काय? घाऊक व्यापाराची कार्ये स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नाची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]

(1) 'पैसा' ही संज्ञा स्पष्ट करा. पैशाची कार्ये स्पष्ट करा.

किंवा

(2) किरकोळ व्यापार म्हणजे काय? किरकोळ व्यापाराच्या सेवा स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नाची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]

(1) विपणन म्हणजे काय? विपणनाचे घटक आणि उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.

किंवा

(2) माध्यम निवडीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नाची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]

(1) अंतर्गत व्यापार म्हणजे काय? अंतर्गत व्यापाराची कार्ये आणि महत्व स्पष्ट करा.

किंवा

(2) चर्चा करा 'शिक्षण आणि प्रशिक्षण जाहिरात'.

5. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(1) किरकोळ व्यापाराची कार्ये स्पष्ट करा.

(2) 'विपणनाचे मिश्र' चे घटक स्पष्ट करा.

(3) 'इंटरनेट' जाहिरात.

(4) बांधणीचे कार्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-134

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

G-1 : EDUCATION

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* question in **500** words : [20]
 - (a) Write the nature of ancient Indian education and explain the aims of ancient Indian education.
 - (b) What are the problems in primary education ? Suggest remedies to overcome them.

2. Answer any *one* question in **500** words : [20]
 - (a) Explain the role of education in economic development.
 - (b) Explain the meaning, nature, merits and limitations of experimental method.

3. Answer any *one* question in **500** words : [20]
 - (a) What is mass media ? Explain the role of Radio in education.
 - (b) Explain the educational work of Mahatma Jyotirao Phule.

P.T.O.

4. Answer any *one* question in **500** words : [20]
- (a) What is formal and non-formal education ? Explain difference between formal and non-formal education.
- (b) What is value education ? Explain the role of school in develop values.
5. Write short notes in **200** to **250** words each (any *two*) : [20]
- (a) Educational role of family in changing period
- (b) Scope of Education Psychology
- (c) Objectives of education according to Kothari Commission
- (d) Nature of 'Shantiniketan'.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) प्राचीन भारतीय शिक्षणाचे स्वरूप सांगून प्राचीन भारतीय शिक्षणाची ध्येय स्पष्ट करा.
- (ब) प्राथमिक शिक्षणातील समस्या कोणत्या ? त्या दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.
2. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) आर्थिक विकसात शिक्षणाची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ब) प्रायोगिक पद्धतीचा अर्थ, स्वरूप, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) समूह संपर्क साधने म्हणजे काय ? आकाशवाणीची शिक्षणातील भूमिका स्पष्ट करा.
- (ब) महात्मा ज्योतिराव फुले यांचे शैक्षणिक कार्य स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) औपचारिक व अनौपचारिक शिक्षण म्हणजे काय ? औपचारिक व अनौपचारिक शिक्षणातील फरक स्पष्ट करा.
- (ब) मूल्यशिक्षण म्हणजे काय ? मूल्य विकसात शाळेची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.
5. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (अ) बदलत्या काळातील कुटुंबाची शैक्षणिक जबाबदारी
- (ब) शैक्षणिक मानसशास्त्राची व्याप्ती
- (स) कोठारी आयोगाने सांगितलेली शिक्षणाची उद्दिष्टे
- (द) शांतिनिकेतनचे स्वरूप.

[5501]-EXT-134

G-1 : EDUCATION

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* question in **500** words : [20]
 - (a) What do you mean by the Wastage and Stagnation in Primary Education ? Write the cause of Wastage and Stagnation and measures to overcome these.
 - (b) Explain the educational work of Maharshi Karve in detail.
2. Answer any *one* question in **500** words : [20]
 - (a) What is Education ? Explain the characteristics of education process.
 - (b) Explain the meaning, nature, benefits and limitations of experimental method.
3. Answer any *one* question in **500** words : [20]
 - (a) Explain the aims of education in ancient India.
 - (b) What is Adult education ? Explain the importance of Adult education.
4. Answer any *one* question in **500** words : [20]
 - (a) What is mass media ? Explain the role of Television (TV) in education.
 - (b) What do you mean by Family ? Explain the functions of family.

5. Write the short notes in **200 to 250** words each (any *two*) : [20]
- (a) Objectives of Pre-primary Education
 - (b) National Education Policy, 1986—Educational Objectives
 - (c) Educational Work of Mahatma Jyotirao Phule
 - (d) Importance of Environmental Education.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

1. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) प्राथमिक शिक्षणातील स्थगन व गळती म्हणजे काय ? स्थगन व गळतीची कारणे कोणती ? ती दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.
(ब) महर्षि कर्वे यांचे शैक्षणिक कार्य सविस्तर स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) शिक्षणाचा अर्थ सांगून शिक्षण प्रक्रियेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
(ब) प्रायोगिक पद्धती चा अर्थ, स्वरूप, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) प्राचीन भारतीय शिक्षणाची ध्येये स्पष्ट करा.
(ब) प्रौढ शिक्षण म्हणजे काय ? प्रौढ शिक्षणाचे महत्व स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(अ) समुह संपर्क साधने म्हणजे काय ? दूरदर्शनची शिक्षणातील भूमिका स्पष्ट करा.

(ब) कुटुंब म्हणजे काय ? कुटुंबाची कार्ये स्पष्ट करा.

5. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

(अ) पूर्व प्राथमिक शिक्षणाची उद्दिष्टे

(ब) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1986—शिक्षणाची उद्दिष्टे

(स) महात्मा ज्योतिराव फुले यांचे शैक्षणिक कार्य

(द) पर्यावरण शिक्षणाचे महत्व.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-135

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

MATHEMATICS

FMG-I : Industrial Mathematics

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt each of the following : [20]

(a) Factor the equation $x^2 + 19x + 18$ using the integer coefficients.

(b) Find the slope of the linear function passing through the points (1, 3) and (2, 5).

(c) Solve :

$$4(7x + 4) - 2x = 12 + 5(4x - 1).$$

(d) Define continuous function.

(e) Define inflection point of a function.

(f) If $A = \begin{bmatrix} -2 & 3 \\ 4 & 5 \end{bmatrix}$ and $B = \begin{bmatrix} 3 & -2 \\ 4 & 1 \end{bmatrix}$, then find $A - 3B$.

(g) Define slack and surplus variables.

(h) Evaluate :

$$\int 2xe^x dx.$$

P.T.O.

(i) Find :

$$\int 3^{4x} dx.$$

(j) Give an example of a matrix A such that $A^2 = A$.

2. Attempt any *four* of the following : [20]

(a) Let

$$f(x) = \begin{cases} \frac{x^2 - 4x + 4}{x - 2}, & \text{if } x \neq 2; \\ 2, & \text{if } x = 2. \end{cases}$$

Discuss the continuity of $f(x)$ at $x = 2$.

(b) Evaluate :

$$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^{-x} - 1}{x}.$$

(c) If $f(x) = g(x) - h(x)$, then prove that $f'(x) = g'(x) - h'(x)$.

(d) If $7x^5y = 9x^7 - 8x^6$, then find $\frac{dy}{dx}$.

(e) If $f(x) = (3x - 5)^4$, then find $f''(2)$ and $f'''(2)$.

(f) Find the slope and y intercept of the equations :

(i) $5y = 6x^2 + 7$

(ii) $3x = 4y + 35$.

3. Attempt any *two* of the following : [20]

(a) Let $f(x) = (6 - x)^3$. Find :

(i) Critical points.

(ii) Relative minimum and maximum.

(iii) Inflection point.

(b) Sketch the graph of the function :

$$f(x) = (x - 5)^4.$$

(c) Find the marginal cost and average cost of the following functions :

(i) $TC = Q^5 - 7Q + 12$

(ii) $TC = 24Q - Q^3.$

4. Attempt any *four* of the following : [20]

(a) Find a and b such that :

$$\begin{bmatrix} 2 & 3 \\ 3 & -2 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} a \\ b \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 5 \\ 1 \end{bmatrix}.$$

(b) If $A = \begin{bmatrix} 1 & 3 \\ -2 & 7 \end{bmatrix}$ and $B = \begin{bmatrix} -3 & 2 \\ 1 & 6 \end{bmatrix}$, then find AB .

(c) Evaluate :

$$\int_1^2 \left(8x^{\frac{1}{3}} + 5x^{\frac{-1}{3}} \right) dx.$$

(d) Evaluate the area between the curves $y_1 = -x^2 + 10$ and $y_2 = -x^2 + 4x + 2$ from $x = 0$ to $x = 3$.

(e) Solve the following LPP :

Maximize : $Z = x + 2y$

Subject to : $x + y \leq 4$

$$x + 3y \leq 10$$

$$x, y \geq 0$$

(f) Draw the feasible region for the following inequalities :

$$2x + y \leq 4$$

$$x \geq 1$$

$$y \geq 2$$

$$x, y \geq 0$$

5. Attempt any *two* of the following : [20]

(a) A calculator company produces a handheld calculator and a scientific calculator. Because of limitations on production capacity, no more than 250 scientific and 200 handheld calculators can be made daily.

To satisfy a shipping contract, a minimum of 250 calculators must be shipped each day. If each scientific calculator sold, results in a 20 rupees loss, but each handheld calculator produces a 50 rupees profit; then how many of each type should be manufactured daily to maximize the net profit ?

(b) Use the Gaussian elimination method to solve the following system of equations :

$$4x + 2y + 5z = 21$$

$$3x + 6y + z = 31$$

$$x + 8y + 3z = 37.$$

(c) (i) Evaluate :

$$\int \cos xe^x dx.$$

(ii) Find the producers surplus (PS) for the following supply curves at the level indicated :

$$P = 375 - 3Q^2; Q_0 = 10, P_0 = 75.$$

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-137

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

MATHEMATICS

(For External)

General Paper I

MG-1 : Algebra and Geometry

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt each of the following : **[20]**

(a) Define the following :

(i) Equivalence relation

(ii) Prime number.

(b) If p is prime and $a^2 \equiv b^2 \pmod{p}$, then show that :

$$p|(a+b) \text{ or } p|(a-b).$$

(c) Use remainder theorem to compute the remainder when

$$f(x) = x^4 - 3x^3 - 7x^2 - 2 \text{ is divided by } g(x) = x - 2.$$

(d) If $a|b$ and $a|c$, then show that $a|bx + cy$ for any integers x and y .

P.T.O.

(e) Find the rank of $A = \begin{bmatrix} 5 & 2 \\ 10 & 4 \end{bmatrix}$.

(f) If α, β, γ are the direction angles of a line, then find the value of :

$$\cos 2\alpha + \cos 2\beta + \cos 2\gamma.$$

(g) Find centre of the conic :

$$7x^2 + 8xy + y^2 + 6x + 6y - 9 = 0.$$

(h) Find the equation of the plane passing through the point $(2, 1, -3)$ and parallel to the plane $x + 2y + 3z = 8$.

(i) Find the equation of a line passing through points $(1, -2, 3)$ and $(-2, 1, 4)$.

(j) Find the equation of the sphere whose centre is at $(-1, 2, 1)$ and radius 3.

2. Attempt any *four* of the following : [20]

(a) Using principle of mathematical induction prove that $2 \mid n^2 + n$, where n is a positive integer.

(b) Find greatest common divisor ' d ' of 143 and 227. Also find integers x, y such that $d = 143x + 227y$.

(c) Find the condition that the roots of the equation $x^3 + ax^2 + bx + c = 0$ are in arithmetic progression.

(d) Verify Cayley-Hamilton theorem for the matrix $A = \begin{bmatrix} 1 & 2 \\ 3 & 2 \end{bmatrix}$.

(e) Write the composition tables for addition and multiplication in \mathbf{Z}_7 .

- (f) Solve the following system of equations by using Gauss elimination method :

$$2x + 2y + 2z = 0$$

$$-2x + 5y + 2z = 1$$

$$8x + y + 4z = -1.$$

3. Attempt any *two* of the following : [20]

(a) If a and b are any *two* integers with $b \neq 0$, then prove that there exists unique integers q and r such that $a = bq + r$, where $0 \leq r < |b|$.

(b) (i) Show that any *two* equivalence classes are either disjoint or identical.

(ii) Find greatest common divisor of $f(x) = x^3 + x^2 + x + 1$ and $g(x) = x^2 - 1$.

(c) Find the eigenvalues and eigenvectors of the matrix :

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 0 & 2 & 3 \\ 0 & 0 & 2 \end{bmatrix}.$$

4. Attempt any *four* of the following : [20]

(a) Prove that every equation of first degree in x, y, z represents a plane.

(b) Shift the origin to a suitable point so that the equation $x^2 - 6x - 4y - 1 = 0$ will be in the form $x^2 = 4by$. State the value of b .

- (c) Find the equation of the plane passing through the intersection of the planes $x + y + z = 6$ and $2x + 3y + 4z + 5 = 0$ and the point $(1, 1, 1)$.
- (d) Prove that the straight line $\frac{x+1}{4} = \frac{y-2}{1} = \frac{z-2}{1}$ touches the sphere $x^2 + y^2 + z^2 = 9$. Find the point of contact.
- (e) Find the symmetric form of the equations of the line :

$$x + y + z + 1 = 0; \quad 4x + y - 2z + 2 = 0.$$
- (f) Find the equation of a cylinder whose generators are parallel to the line $\frac{x}{2} = \frac{y}{1} = \frac{z}{3}$ and whose guiding curve is the ellipse $x^2 + 2y^2 = 1$ and $z = 0$.

5. Attempt any *two* of the following : [20]

- (a) Reduce the equation $7x^2 - 6xy + 7y^2 + 30x + 10y + 35 = 0$ to the standard form and name the conic.
- (b) Show that the lines whose direction cosines are connected by $l + 2m + n = 0$ and $10l^2 - 15m^2 - 4n^2 = 0$ are at right angles.
- (c) (i) Find the equations of the planes bisecting the angles between planes :

$$x + 2y + 2z = 9 \quad \text{and} \quad 4x - 3y + 12z + 13 = 0.$$
- (ii) Show that the line $\frac{x-1}{-2} = \frac{y+2}{3} = \frac{z+5}{4}$ lies on the plane $x + 2y - z = 0$.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-139

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

LOGIC

(G-I : Introduction to Logic and Principles of Reasoning)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. What is Logic ? Explain the nature, scope and subject-matter of logic. [20]

Or

(a) Show using Venn diagrams of the A, E, I and O. [10]

(b) Convert and obvert the following propositions : [10]

(i) Some birds are active.

(ii) All players are brilliant.

(iii) Some people are not kind.

(iv) All that glitters is not gold.

(v) Some politicians are honest.

2. (a) Explain about traditional classification of propositions. [10]

(b) Explain *four* figures of the categorical syllogism with examples. [10]

P.T.O.

Or

(a) What is a set ? Explain types of set. [10]

(b) If $A = \{1, 2\}$, $B = \{1, 3, 5\}$ and $C = \{2, 3, 5, 7\}$, [10]

$U = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7\}$

Then list the elements of the following sets :

(1) $A \cup B$

(2) $A \cap \sim B$

(3) $\sim B \cap C$

(4) $A \cap B$

(5) $(A \cup B) \cap C$.

3. (a) Explain in detail about square of opposition. [10]

(b) Symbolize the following propositions using the symbols given in bracket : [10]

(i) Russell was a philosopher as well as a mathematician. (P, M)

(ii) It is not true that the question-paper is not easy. (E)

(iii) Either he is dead or alive. (D, A)

(iv) If their are more than three term then the categorical syllogism is invalid. (T, I)

(v) If you practice writing regularly then and then only your thoughts will become clear. (W, T)

Or

(a) Determine whether the following statement forms are tautologies, contradictory or contingent with the help of truth table, shorter truth table or truth tree method (any four) : [10]

(i) $q \cdot (q \cdot \sim p)$

(ii) $p \supset (p \vee q)$

(iii) $(p \supset q) \vee p$

(iv) $(p \cdot q) \supset p$

(v) $p \vee (p \cdot q)$

(b) What is decision procedure and explain in detail shorter-truth-table with an example. [10]

4. (a) Prove the validity of the following arguments (any three) : [15]

(i) (1) $p \supset q$

(2) $p \vee p$

(3) $\sim q / \therefore \sim p \cdot p$

(ii) (1) $r \supset q$

(2) $p \cdot \sim q / \therefore \sim r$

(iii) (1) $\sim B \supset \sim A$

(2) $B \supset D$

(3) $\sim D / \therefore \sim A$

(iv) (1) $p \vee q$

(2) $p \cdot r$

(3) $\sim p / \therefore q \cdot r$

(b) Explain the method of invalidity with examples. [5]

Or

- (a) Explain in detail validity of an argument with an example. [10]
(b) Demonstrate the invalidity of the following arguments (any two) : [10]

$$\begin{array}{l} (1) \quad \sim e \vee \sim f \\ \quad \quad \sim(g \cdot h) \supset (e \vee f) \\ \quad \quad h \supset g \end{array}$$

/ $\therefore \sim\sim g$

$$\begin{array}{l} (2) \quad B \supset A \\ \quad \quad \sim C \equiv \sim\sim A \end{array}$$

/ $\therefore B \supset C$

$$\begin{array}{l} (3) \quad P \supset Q \\ \quad \quad R \supset Q \\ \quad \quad Q \end{array}$$

/ $\therefore \sim R \supset \sim P$

$$\begin{array}{l} (4) \quad A \supset B \\ \quad \quad C \supset D \\ \quad \quad A \vee D \end{array}$$

/ $\therefore B \vee C$

5. Write short notes on any *four* of the following : [20]
- (i) Tautological proposition
 - (ii) Sub-set
 - (iii) Deduction
 - (iv) Obversion
 - (v) Logical connectives
 - (vi) Proposition and sentence.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. तर्कशास्त्र म्हणजे काय ? तर्कशास्त्राचे स्वरूप, व्याप्ती व विषय स्पष्ट करा. [20]

किंवा

(अ) व्हेन आकृतीच्या साहाय्याने A, E, I व O विधानांचे स्वरूप स्पष्ट करा. [10]

(ब) पुढील विधानांचे परिवर्तन व प्रतिवर्तन करा : [10]

(i) काही पक्षी चपळ असतात.

(ii) सर्व खेळाडू हुशार आहेत.

(iii) काही माणसे दयाळू नसतात.

(iv) सर्व चकाकते ते सोने नसते.

(v) काही राजकारणी प्रामाणिक असतात.

2. (अ) पारंपारिक विधानांचे वर्गीकरण स्पष्ट करा. [10]

(ब) निरुपाधिक संविधानाच्या चार आकृत्या स्पष्ट करा. [10]

किंवा

(अ) संच म्हणजे काय ? संचाचे प्रकार स्पष्ट करा. [10]

(ब) जर $A = \{1, 2\}$, $B = \{1, 3, 5\}$ आणि $C = \{2, 3, 5, 7\}$, [10]

$U = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7\}$

तर पुढील संचाचे घटक सांगा :

(1) $A \cup B$

(2) $A \cap \sim B$

(3) $\sim B \cap C$

(4) $A \cap B$

(5) $(A \cup B) \cap C$.

3. (अ) विधान-प्रतियोग सविस्तर स्पष्ट करा. [10]

(ब) कंसात दिलेल्या चिन्हांचा उपयोग करून खालील विधाने चिन्हांकित करा : [10]

(i) रसेल तत्त्वज्ञ आणि गणितज्ञही होते. (P, M)

(ii) हे खरे नाही की प्रश्नपत्रिका सोपी नाही. (E)

(iii) एकतर तो मृत असेल किंवा जिवंत. (D, A)

(iv) जर तीनपेक्षा अधिक पदे असतील तर निरुपाधिक संविधान अवैध असते.

(T, I)

(v) जर तुम्ही नियमित लिहिण्याचा सराव केला तर आणि तरच तुमचे विचार

स्पष्ट होतील. (W, T)

किंवा

(अ) सत्यता कोष्टक पद्धती, लघुसत्यता कोष्टक पद्धती व सत्यता वृक्ष पद्धतीच्या

आधारे खालील विधाने सर्वतः सत्य, सर्वतः असत्य किंवा नैमित्तिक सत्यासत्य

आहेत ते ठरवा (कोणतेही चार) : [10]

(i) $q \cdot (q \cdot \sim p)$

$$(ii) p \supset (p \vee q)$$

$$(iii) (p \supset q) \vee p$$

$$(iv) (p \cdot q) \supset p$$

$$(v) p \vee (p \cdot q)$$

(ब) निर्णय प्रक्रिया म्हणजे काय सांगून लघुसत्यता कोष्टक पद्धती उदाहरणासह स्पष्ट करा. [10]

4. (अ) खालील युक्तिवादाची युक्तता सिद्ध करा (कोणतेही तीन) : [15]

$$(i) (1) p \supset q$$

$$(2) p \vee p$$

$$(3) \sim q / \therefore \sim p \cdot p$$

$$(ii) (1) r \supset q$$

$$(2) p \cdot \sim q / \therefore \sim r$$

$$(iii) (1) \sim B \supset \sim A$$

$$(2) B \supset D$$

$$(3) \sim D / \therefore \sim A$$

$$(iv) (1) p \vee q$$

$$(2) p \cdot r$$

$$(3) \sim p / \therefore q \cdot r$$

(ब) युक्तिवादाची अवैधता उदाहरणासहित स्पष्ट करा. [5]

किंवा

(अ) युक्तिवादाची वैधता उदाहरणासहित स्पष्ट करा. [10]

(ब) खालील युक्तिवादाची अवैधता सिद्ध करा (कोणतेही दोन) : [10]

$$(1) \sim e \vee \sim f$$

$$\sim(g \cdot h) \supset (e \vee f)$$

$$h \supset g$$

$$/ \therefore \sim\sim g$$

$$\begin{array}{l}
(2) \quad B \supset A \\
\quad \quad \sim C \equiv \sim\sim A \\
\hline
/ \therefore B \supset C \\
(3) \quad P \supset Q \\
\quad \quad R \supset Q \\
\quad \quad Q \\
\hline
/ \therefore \sim R \supset \sim P \\
(4) \quad A \supset B \\
\quad \quad C \supset D \\
\quad \quad A \vee D \\
\hline
/ \therefore B \vee C
\end{array}$$

5. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टीपा लिहा :

[20]

- (i) सर्वतः सत्य विधान
- (ii) उपसंच
- (iii) निगमन
- (iv) प्रतिवर्तन
- (v) तर्ककारके
- (vi) विधान आणि वाक्य.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-140

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

SOCIOLOGY

[G-1 : Introduction to Sociology]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (i) Define Sociology. Explain the subject matter and scope of Sociology.
 - (ii) What is social mobility ? Explain types of social mobility.
2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (i) Define Society. Explain the characteristics of society.
 - (ii) Define social control and explain formal and informal types of social control.
3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (i) What is social group ? Describe the characteristics of primary and secondary social groups.
 - (ii) Write meaning of social movement ? Discuss the pre-conditions of social movement.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
 - (i) What is socialization ? Elaborate the aims and agencies of Socialization.
 - (ii) Elaborate career opportunities in sociology.

P.T.O.

5. Write any two short notes :

[20]

- (a) Elements of culture
- (b) Gender
- (c) Sociology as a profession
- (d) Elements of structure.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(i) समाजशास्त्राची व्याख्या लिहा. समाजशास्त्राचा अभ्यासविषय व व्याप्ती स्पष्ट करा.

(ii) सामाजिक गतिशीलता म्हणजे काय? सामाजिक गतिशीलतेचे प्रकार विशद करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(i) समाजाची व्याख्या लिहा. समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

(ii) सामाजिक नियंत्रणाची व्याख्या लिहा. सामाजिक नियंत्रणाचे औपचारिक आणि अनौपचारिक प्रकार स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(i) सामाजिक समूह म्हणजे काय? प्राथमिक व दुय्यम सामाजिक समूहांच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.

(ii) सामाजिक चळवळीचा अर्थ लिहा. सामाजिक चळवळीच्या पूर्वार्टाची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(i) सामाजिकीकरण म्हणजे काय? सामाजिकीकरणाची उद्दीष्टे आणि सामाजिकीकरणाची साधने स्पष्ट करा.

(ii) समाजशास्त्रातील व्यवसाय संधी विशद करा.

5. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(अ) संस्कृतीचे घटक

(ब) लिंगभाव

(क) समाजशास्त्र एक व्यवसाय

(ड) सामाजिक संरचनेचे घटक.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-141

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

General Paper I

(Outline of Prehistory, Proto History and Early History)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions : [20]

(a) Discuss the literary sources useful for the study of Ancient Indian History.

Or

(b) Describe the salient features of Mesolithic Age.

2. Answer any *one* of the following questions : [20]

(a) Explain the economic and religious conditions of Harappan Civilization.

Or

(b) How and why to preserve our Heritage ?

3. Answer any *one* of the following questions : [20]

(a) Explain the causes for the rise of Jainism.

Or

(b) Discuss the effects of Persian contact with Ancient India.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions : [20]

(a) Describe the achievements of Kushāṇas.

Or

(b) Write the contribution of the Sātvāhana dynasty.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

(a) Ancient Coins

(b) Megalithic Burials

(c) Chandragupta II

(d) Pallava Art.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील कोणत्याही **एका** प्रश्नांचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) प्राचीन भारतीय इतिहासाच्या अभ्यासासाठी उपयुक्त वाङ्मयीन साधनांची चर्चा करा.

किंवा

(ब) मध्याश्मयुगाची ठळक वैशिष्ट्ये वर्णन करा.

2. खालील कोणत्याही **एका** प्रश्नांचे उत्तर लिहा : [20]

(अ) हडाप्पा संस्कृतीतील आर्थिक आणि धार्मिक स्थिती स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) आपल्या वारशाचे कसे आणि का जतन करायचे ?

3. खालील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) जैन धर्माच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.

किंवा

- (ब) प्राचीन भारतासह असणाऱ्या पर्शियनांच्या संपर्काच्या परिणामांची चर्चा करा.

4. खालील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) कुषाणांची कामगिरी वर्णन करा.

किंवा

- (ब) सातवाहन राजघराण्याचे योगदान लिहा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- (अ) प्राचीन नाणी
(ब) महापाषाणीय दफने
(क) दुसरा चन्द्रगुप्त
(ड) पल्लव कला.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-142

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

STATISTICS

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Use of scientific calculator and statistical table is allowed.
 - (iv) Symbols and abbreviations have their usual meanings.
 - (v) Graph paper will be provided on request.

1. Attempt each of the following :

(A) State whether the following statements are True or False. [1 each]

- (i) Mode can be obtained graphically using less than ogive curve.
- (ii) The standard deviation is equal to the positive square root of the variance.
- (iii) Index numbers are unitless.
- (iv) In case of positively skew distribution
mode > median > mean.
- (v) Correlation coefficient cannot be negative.

(B) Choose the *correct* alternative of the following : [1 each]

- (i) Which limits are excluded in case of exclusive type of classification ?
 - (a) Lower limits
 - (b) Upper limits
 - (c) Either (a) or (b)
 - (d) Both (a) and (b)

P.T.O.

- (ii) If population is homogeneous then.....is better method of sampling.
- (a) Simple random sampling
 - (b) Stratified random sampling
 - (c) Systematic sampling
 - (d) Two-stage sampling
- (iii) Which of the following measures of central tendency value is obtained graphically by using Histogram ?
- (a) Arithmetic mean
 - (b) Geometric mean
 - (c) Harmonic mean
 - (d) Mode
- (iv) The mean deviation can be obtained about :
- (a) Arithmetic mean
 - (b) Mode
 - (c) Median
 - (d) All of these
- (v) If $X = \text{constant}$, then $\text{Corr}(X, Y)$ is :
- (a) 1
 - (b) -1
 - (c) 0
 - (d) Indeterminate

(C) Answer in brief : [2 each]

- (i) Give any *two* advantages of graphical representation of data.
- (ii) For a moderately asymmetric frequency distribution the values of arithmetic mean and median are 264 and 276 respectively. Obtain the modal value.
- (iii) The standard deviation of a distribution is 5, if the distribution is mesokurtic what will be the value of fourth central moment ?

(iv) Interpret the following :

Coefficient of regression of Y on X is 4.2.

(v) Given the following obtain the remaining class frequencies :

$N = 100$, $(A) = 60$, $(B) = 52$, $(\alpha\beta) = 32$.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

(a) Define :

(i) Class boundaries

(ii) Relative frequency

(iii) Attribute

(iv) Order of a class frequency.

(b) (i) Determine 20% trimmed mean for a set of 10 values given below :

10, 7, 6, 8, 10, 12, 5, 15, 18, 20.

(ii) Also explain its advantages over simple A.M.

(c) Prove the Bowley's coefficient of skewness lies between -1 and 1 .

(d) Show that $S.D. \geq M.D$ about mean.

(e) Given that $r = 0.4$, $\Sigma(X - \bar{X})(Y - \bar{Y}) = 108$, $\sigma_y = 3$, $\Sigma(X - \bar{X})^2 = 900$, find number of pairs of observations ' n '.

(f) In a certain interview, there were 126 candidates of which 70 were boys, 36 candidates were successful among them 20 were boys. Obtain the coefficient of association between success in interview and attribute boy.

3. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

(a) Mention the limitations of index number.

(b) The data on rainfall and yield per acre is as below :

	Rainfall (Inches)	Yield per acre
A.M.	27	40
S.D.	3	6

Obtain the yield when the rainfall is 29 inches. Given $r = 0.8$.

(c) Is the following information consistent ?

$m'_1 = 2, m'_2 = 20, m'_3 = 40, m'_4 = 50$. Justify your answer.

(d) If X and Y are uncorrelated variables and $\sigma_x^2 = k, \sigma_y^2 = 2$; find k such that : $\text{Var} (3X - Y) = 25$. Hence, find $\text{Var} (2X + 3Y)$ and $\text{Corr} (2X, 3Y)$.

(e) Write a short note on cluster sampling.

(f) With usual notations, show that :

$$Q_{AB} = Q_{\alpha\beta} = - Q_{A\beta} = - Q_{\alpha B}.$$

4. Attempt any *two* of the following : [2×10=20]

(a) What is index number ? What are the problems in the construction of index number ?

(b) Define the following terms :

(i) Bowley's coefficient of skewness

(ii) Combined variance

(iii) Independence of attributes

(iv) Positive attribute

(v) Coefficient of determination.

- (c) Compute the Karl Pearson's coefficient of skewness for the following frequency distribution :

Marks	No. of Students
0-20	05
20-40	12
40-60	32
60-80	40
80-100	11

- (d) Arithmetic mean and S.D. of 12 items are 22 and 3 respectively. Later on it was observed that the item 32 was wrongly taken as 23. Compute correct mean, S.D. and C.V.

5. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

- (a) (i) With usual notations, prove that : $\beta_2 \geq 1$.
- (ii) Splice together the following series of index numbers by continuing :
- (I) the Series A forward and
- (II) the Series B backward.

Year	Series A	Series B
1990	107	—
1991	115	—
1992	140	—
1993	150	100
1994	—	120
1995	—	150
1996	—	200

- (iii) Compute mean deviation about median and its coefficient for the following frequency distribution :

Class	Frequency
1400-1600	12
1600-1800	30
1800-2000	55
2000-2200	40
2200-2400	35
2400-2600	28

- (b) (i) Suppose X, Y and Z are uncorrelated variables with same S.D. σ . Obtain the coefficient of correlation between $X + Y$ and $Y + Z$.
- (ii) Fit the curve $Y = ab^X$ to the population data of a particular state as given below :

Year	Population (in millions)
1951	140
1961	170
1971	200
1981	250
1991	300

Estimate the population in the year 2000.

- (iii) Discuss the effect of change of origin and scale on variance.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-143

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

APPLIED MATHEMATICS

(AMG-I : Calculus and Differential Equations)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt each of the following : [20]

(a) Find a rational number between $\sqrt{4}$ and $\sqrt{5}$.

(b) Define absolute value of $x \in \mathbf{R}$.

(c) Evaluate :

$$\lim_{x \rightarrow 1} \frac{x^2 + 8x - 9}{x - 1}.$$

(d) Give an example of a function $f : \mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}$ which is decreasing.

(e) State the Leibnitz's theorem.

(f) Solve :

$$\frac{dy}{dx} = \frac{\sin x}{\cos y}.$$

P.T.O.

(g) Solve :

$$y = px + 3 + p^4,$$

where $p = \frac{dy}{dx}$.

(h) Define exact differential equation.

(i) Find :

$$\int \frac{1}{(x+1)(x+2)} dx.$$

(j) Define homogeneous function.

2. Attempt any *four* of the following : [20]

(a) Discuss the continuity of the following function :

$$f(x) = \begin{cases} x, & \text{if } 0 \leq x < \frac{1}{2}; \\ x^2, & \text{if } x = \frac{1}{2}; \\ 1 - x, & \text{if } \frac{1}{2} < x \leq 1. \end{cases}$$

(b) Find the supremum and infimum of the following sets if exists :

(i) $A = \left\{ (-1)^n \frac{1}{n} : n \in \mathbf{N} \right\}$

(ii) $B = (0, 1)$.

(c) Determine all $x \in \mathbf{R}$ that satisfy $|x - 1| < |x|$.

(d) State and prove Archimedian property.

- (e) Let $f : [a, b] \rightarrow \mathbf{R}$ be continuous function on $[a, b]$.
If $f(a) < 0 < f(b)$, then show that there exists point $c \in (a, b)$ such that $f(c) = 0$.
- (f) Find α and β if the function $f(x)$ is continuous on $(-2, 2)$,
where

$$f(x) = \begin{cases} x + \alpha, & \text{if } x \in (-2, 0) \\ 2x + 1, & \text{if } x \in [0, 1) \\ \beta - x, & \text{if } x \in [1, 2). \end{cases}$$

3. Attempt any *two* of the following : [20]
- (a) Obtain Maclaurin's series expansion of $\tan x$.
- (b) State and prove the Rolle's theorem.
- (c) If

$$y = (\sin^{-1} x)^2,$$

then prove that :

$$(1 - x^2)y_{n+2} - (2n + 1)xy_{n+1} - n^2y_n = 0.$$

4. Attempt any *four* of the following : [20]
- (a) Evaluate :

$$\int \sqrt[n]{ax + b} dx.$$

- (b) Evaluate :

$$\int \frac{dx}{(x^2 + a^2)^5}.$$

(c) Find :

$$\int_0^{\frac{\pi}{2}} \sin^9 x \, dx.$$

(d) Find the orthogonal trajectories of family of curves $y = ax$, where a is a parameter.

(e) Explain the method of solvable for x to solve the differential equation $f(x, y, p) = 0$, where $p = \frac{dy}{dx}$.

(f) Solve :

$$\left(\frac{dy}{dx}\right)^2 - 5\left(\frac{dy}{dx}\right) - 24 = 0.$$

5. Attempt any *two* of the following : [20]

(a) Convert the differential equation :

$$\frac{dy}{dx} = \frac{x - y + 3}{2x - 2y + 5}$$

into homogeneous differential equation and hence solve it.

(b) Explain method to solve homogeneous differential equation :

$$\frac{dy}{dx} = \frac{f(x, y)}{g(x, y)}.$$

(c) Find an integrating factor for the differential equation

$$\frac{dy}{dx} = \frac{x^2 y}{x^3 + y^3} \text{ and hence solve it.}$$

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-EXT-144

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

APPLIED STATISTICS

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Use of statistical tables and calculator is allowed.
 - (iv) Symbols have their usual meanings.

1. Attempt the following :

- (a) State whether the following statements are True *or* False :
- [1 each]
- (i) Median can be determined graphically using more than ogive curve.
 - (ii) In simple random sampling without replacement (SRSWOR), every unit to be included in the sample has same chance.
 - (iii) Index number for the base year is taken to be 1000.
 - (iv) For symmetric distribution Mean = Median = Mode.
 - (v) For negatively skewed distribution the Karl Pearson's coefficient of skewness is zero.

P.T.O.

- (b) Choose the *correct* alternative : [1 each]
- (i) In case of inclusive method of classification :
- (A) only upper limits are included in the class
 - (B) only lower limits are included in the class
 - (C) lower limits and upper limits are included in the class
 - (D) lower limits and upper limits are not included in the class
- (ii) If variable X assumes values 5.1, 5.1, 5.1, 5.1, 5.1, then variance of X is :
- (A) 1.5
 - (B) 5.1
 - (C) 0
 - (D) 5
- (iii) If the measure of skewness (γ_1) > 0, then the corresponding distribution is :
- (A) positively skewed
 - (B) negatively skewed
 - (C) leptokurtic
 - (D) mesokurtic
- (iv) For simple linear regression model $Y = a + bX + \varepsilon$, where ε such that :
- (A) $\text{Var}[\varepsilon] = 1$
 - (B) $\text{Var}[\varepsilon] = 0$
 - (C) $\text{Var}[\varepsilon] = \sigma^2$
 - (D) $\text{Var}[\varepsilon] = \varepsilon$

- (v) In the construction of Laspeyre's price index number the weight is considered as :
- (A) quantity consumed in current year
 - (B) quantity consumed in base year
 - (C) average of quantities consumed in current year and base year
 - (D) none of the above

(c) Answer in brief : [2 each]

- (i) Define Karl Pearson's coefficient of correlation (r).
- (ii) Define Bowley's coefficient of skewness.
- (iii) Define Paasches's price index number.
- (iv) State the normal equations used in obtaining constants 'a' and 'b' for line of regression $Y = a + bX$.
- (v) State the expression for 3rd central moment (m_3) in terms of raw moments.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (a) The following data represents marks obtained by students in class :

30, 35, 02, 42, 12, 37, 26, 22, 16, 16,
08, 48, 46, 32, 33, 18, 18, 23, 21, 22,
11, 08, 24, 32, 33, 28, 35, 33, 37, 11,
22, 32, 16, 32, 49, 23, 17, 29, 34, 50.

Prepare stem and leaf chart for the above data.

(b) Find the median of the following frequency distribution :

Mid-values	Frequency
1500	20
2500	35
3500	65
4500	75
5500	55
6500	35
7500	10

(c) Explain family budget method for construction of consumers price index numbers.

(d) State any *two* merits and *two* demerits of geometric mean.

(e) The mean weight of a group of 25 boys was calculated to be 77 lbs. It was later observed that one weight was misread as 86 lbs, instead of 68 lbs. Calculate the correct mean.

(f) Explain the concept of correlation. Further explain the use of scatter diagram in the study of correlation.

3. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

(a) Examine whether the following data are consistent :

$$N = 100, (A) = 30, (B) = 80, (AB) = 40.$$

(b) Find the first four central moments of the following data :

$$5, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5, 5.$$

- (c) Compute Laspeyre's price index numbers for the following data :

Commodity	Base Year		Current Year	
	p_0 (in Rs.)	q_0 (in kg)	p_1 (in Rs.)	q_1 (in kg)
A	13	50	8	53
B	10	100	13	125
C	12	60	15	65

- (d) In an examination 61% passed in English, 50% passed in German, while 30% failed in both the subjects. Using the relations between class frequencies in attributes, find the percentage of students passed in both the subjects.
- (e) For the following data compute Karl Pearson's coefficient of correlation :

X	Y
10	10
20	9
35	5
41	10
50	4
65	5
75	3
80	7
90	8
70	2
55	10
25	1

- (f) Define :
- (i) Mean deviation about mode
- (ii) Quartile deviation.

4. Attempt any *two* of the following : [2×10=20]

(a) Compute mean deviation about mean for the following frequency distribution :

Size of Item	Frequency
4—8	6
8—12	10
12—16	18
16—20	30
20—24	15
24—28	12
28—32	10
32—36	8

(b) In a study of correlation between the amount of rainfall (X) and corrosion of iron building material (Y) measured in suitable units, the following data were recorded :

X	Y
4.3	86
4.5	90
5.9	115
5.6	102
6.1	122
5.2	100
3.8	76
2.1	50
7.5	145
7.0	135

Obtain the equation of line of regression of Y on X of the above data.

- (c) Explain the concept of skewness and kurtosis of the distribution. Further state the measures of skewness and kurtosis based on moments. Also explain the concept of skewness using Box Plot.
- (d) If the attributes A and B are independent, then show that :
- (i) A and β are independent
- (ii) α and β are independent.

5. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

- (a) (i) Explain the inclusive and exclusive method of classification with suitable illustration.
- (ii) State any *five* characteristics of a good statistical average.
- (iii) Splice the Index series A forward :

Year	Series A (2005 = 100)	Series B (2008 = 100)
2005	100	
2006	115	
2007	120	
2008	125	100
2009		117
2010		120
2011		135
2012		140
2013		145

- (iv) Explain the difference between correlation and regression.

- (b) (i) Explain the terms : SRSWR and SRSWOR.
- (ii) Coefficient of variation of two groups are respectively 45% and 50% and their standard deviations are 15 and 20. Find their arithmetic means.
- (iii) Define Mean, Median and Mode of grouped frequency distribution. Further state the relationship among Mean, Mode and Median in case of symmetric and asymmetric distribute.
- (iv) From the following data construct the index number for the year 2010 taking 2001 as base by using simple average of price relatives :

Item	Price (Rs.)	
	2001	2010
A	5	10
B	3	6
C	8	9
D	10	15
E	9	11

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-EXT-145

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(For External)

PHILOSOPHY

General Paper I

(Introduction to Philosophy)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. State in detail *five* branches of Western Philosophy. [20]

Or

Discuss the concept of 'Dharma' (धर्म) and critically examine 'Varnashramdharma' (वर्णाश्रमधर्म).

2. Explain : 'Pratyaksha' (प्रत्यक्ष) and 'Shabda' (शब्द) as the sources of knowledge according to Indian 'Darsana' (दर्शन) system. [20]

Or

Critically evaluate the relation between art and morality.

3. Give an account of fundamental principles of Buddhist philosophy in detail. [20]

Or

Explain in detail Kant's deontological ethics.

P.T.O.

4. Discuss the concepts of 'Vada' (वाद), 'Jalpa' (जल्प) and 'Vitanda' (वितंड). [20]

Or

State and explain the nature and attributes of God.

5. Write short notes on any *two* of the following : [20]
- (1) The concept of 'Darsana' (दर्शन)
 - (2) The concept of Western Materialism
 - (3) The concept of 'Rut' (ऋत)
 - (4) Nature of art.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. पाश्चिमात्य तत्वज्ञानाच्या पाच शाखांची सविस्तरपणे माहिती द्या. [20]

किंवा

'धर्म' संकल्पना स्पष्ट करा आणि 'वर्णाश्रमधर्म' संकल्पनेचे चिकित्सक परीक्षण करा.

2. भारतीय दर्शन प्रणालीनुसार 'प्रत्यक्ष' आणि 'शब्द' ह्या ज्ञानसाधनांची चर्चा करा. [20]

किंवा

कला आणि नीति यातील संबंधाचे चिकित्सक परीक्षण करा.

3. बौद्ध तत्वज्ञानाची मूलभूत तत्त्वे सविस्तरपणे विशद करा. [20]

किंवा

कान्टचा कर्तव्यवाद सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

4. चर्चा करा : 'वाद', 'जल्प' आणि 'वितंड' पद्धती. [20]

किंवा

ईश्वराचे स्वरूप आणि गुणधर्म सविस्तरपणे सांगा आणि स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात टीपा लिहा : [20]

(1) 'दर्शन' संकल्पना

(2) पाश्चिमात्य जडवादाची संकल्पना

(3) 'ऋत' संकल्पना

(4) कला या संकल्पनेचे स्वरूप.